ለመቀበሉ አውቆና አምኖ ያድርገው ማለት ነው። ይኸ አፈጻጸም ግን ለጥምቀት በቂ ያልሆነው ሰው ለሜሮንም በቂ አይደለም÷ ለሜሮንም በቂ ያልሆነው ለጥምቀትም በቂ አይሆንም ያሰኛል እንግዲያውስ በሕፃንነቱ ማጥመቁም በቂ አይደለም ማለት ነው። ስለዚህ ጥምቀት በማንኛውም ጊዜ ለማንኛውም ሰው አስፈላጊ እንደመሆኑና እንደ መፈጸሙ ምሥጢረ ሜሮንም እንዲሁ ወዲያው ከጥምቀት ያለመለየት መፈጸም ያለበት ምሥጢር ነው።

እንዲሁም ምሥጢረ ሜሮን ከሌሎች ምሥጢራት በመለየት በጳጳሳት ብቻ እንዲፈጸም የሚያደርጉ አሉ÷ በኦርቶዶክሱ ዓለም ግን እንደማንኛውም ምሥጢራተ ቤተ ክርስቲያን ቄስም ይፈጽመዋል። እጅን ጭኖ በመጸለይና መንፈስ ቅዱስን በመስጠት ፈንታ ደግሞ ሜሮንን በመቀባት እንዲፈጸም ሆኗል። ስለዚህ አሁን በኦርቶዶክሱ ዓለም ከጥምቀት በኋላ ሜሮንን በመቀባት ብቻ መንፈስ ቅዱስ እንደሚሰጥ አድርገው ይፈጽማሉ።

፬. <u>የምሥጢረ ሜሮን ጥቅም</u>:- ሀብተ መንፈስ ቅዱስን ለማስገኘት÷ ከመንፈስ ለመወለድ ማረጋገጫ ማኅተመ መንፈስ ቅዱስ ለመሆን ሜሮን ጠቃሚ ይሆናል። አንድ ሰው በሥጋ መወለዱ ብቻ ጠቃሚ አይሆነውም በግድ ማደግ መጽናት÷ ራስንም መቻል ያስፈልገዋል፤ እንግዲያውስ ጥምቀት ፪ኛ መወለድ ሲሆን ሜሮን መቀባትም ማደግ÷ መጽናት÷ ራስንም መቻል ጸጋ መንፈስ ቅዱስንም ማግኘት ይሆናልና ቅብዓተ መንፈስ ቅዱስ ለክርስቲያን ሁሉ በግድ ያስፈልጋል።

ስለዚህ አዲስ አማኙ እንደ ተጠመቀ ወዲያው ምሥጢረ ሜሮን ይፈጸምለታል። ስለዚህ እያንዳንዱ ሰው ፪ኛ ከመንፈስ ለመወለድ መጠመቅ እንዲሁም ለመጽናት ሜሮን መቀባትና ሀብተ መንፈስ ቅዱስን ማግኘት አስፈላጊው ነው።

ም ዕ ራ ፍ ፭

ምሥጢረ ቁርባን÷

፩. <u>የቃሉ ትርጉም</u>:- ምሥጢረ ቁርባን ማለት የዘለዓለም ሕይወትን ለማግኘት÷ ክርስቶስን መስለን÷ ክርስቶስንም ተዋህደን ለዘለዓለም ሕያዋን ሆነን ለመኖር የሚያስችለን÷ ታላቁ ሊቀ ካህናት ኢየሱስ ክርስቶስ የመሠረተው÷ እርሱ ያስተማረው በመጨረሻም በዕለተ ዓርብ ራሱን መሥዋዕት በማድረግ የፈጸመው ታላቅ ምሥጢር ነው። ቁርባን ማለት መቅረቢያ መቀራረቢያ መገናኛ ማለት ነው÷ አማንያኑ መሥዋዕት መብዓ ይዘው ወደ እግዚአብሔር ይቀርባሉ÷ እግዚአብሔርም ስጦታውን በመቀበል ዋጋም በመክፈል ይቀርባል÷ ስለዚህ መቀራረቢያ መገናኛ ተባለ÷ በተለይ በክርስቲያናዊ አነጋገር ቁርባን ስንል የክርስቶስን ሥጋ በልተን ደሙን ጠጥተን ከእርሱ ጋር ተቀራርበን ለመኖር የሚያበቃ ምሥጢር መሆኑን የሚገልጥ ነው።

፪. ስለ ምሥጢረ ቁርባን በብሉይ ኪዳን የተደረገ ምሳሌ÷ ብሉይ ኪዳን ለሐዲስ ኪዳን አምሳል መርግፍ እንደሆነ÷ ስለ እውነተኛው ቁርባንና መሥዋዕትም አስቀድሞ ምሳሌ ተመስሎ ትንቢትም ተነግሮ እንደቆየ እንደሚከተለው እንገልጣለን።

ሀ. እሥራኤል በግብጽ በባርነት አገዛዝ ሥር ሲኖሩ ከቆዩ በኋላ እግዚአብሔር በምሕረቱ ጎበኛቸውና ከግብጽ ባርነት ነፃ የሚወጡበትን÷ ከግብፃውያን መቅሠፍት የሚድኑበትን በግዓ ፍሥሑን እንዲያርዱ÷ ደሙንም መቃኑንና መድረኩን እንዲቀቡ÷ ሥጋውን ደግሞ ጠብሰው እንዲበሉት ተነግሯቸው ነበር። እሥራኤልም የተሰጠውን መመሪያ በትክክል ፈጽመው ከመቅሠፍት ድነዋል÷ ከግብጻዊያን ባርነትም ነፃ ወጥተዋል[1]። እንግዲህ ይህ ሁሉ ምሳሌ ነው በግዓ ፍሥሑ የጌታ ምሳሌ ነው÷ ደሙ ለመቅሠፍት መድኃኒት እንደሆነ ከባርነትም ነፃ ለመውጣት እንደረዳ በክርስቶስ ደም ምእመናን ከዲያብሎስ ሥቃይና አገዛዝ ነፃ ወጥተዋልና። እሥራኤል ሥጋውን በልተው ከግብጽ እንደወጡ ዛሬም

የክርስቶስን ሥጋ በልተን ደሙን ጠጥተን ሕይወት አግኝተን በነፃነት እንኖራለንና::

ለ. እሥራኤል ከግብጽ ወጥተው ወደ ምድረ ርስት ሲጓዙ ረሀብ ሲጸናባቸው ወደ ሙሴ ጩኸት አሰሙ÷ ሙሴም ወደ እግዚአብሔር ቢያመለክት እግዚአብሔር መሐሪ ነውና መና ከደመና እንዲወርድላቸው አደረገ÷ እሥራኤልም ያን እየተመገቡ ከችግር ድነው ምድረ ርስት ለመግባት ችለዋል[2]:: ይኸም ምሳሌ ነው ከሰማይ የወረደው መና የክርስቶስ ሥጋ÷ እሥራኤላዊያንም የምእመናን ምሳሌ ናቸው:: ይሁን እንጂ ከእሥራኤል ውስጥ ያን መና የበሉ ሁሉ ከሥጋው ርሀብ ዳኑ እንጂ ከሞት አልዳኑም[3]:: እውነተኛው መና ከሰማይ የወረደው የክርስቶስ ሥጋና ደም ግን ከሞት የሚያድን ነው÷ ከርሱ የበላ ለዘለዓለም ይኖራል እንጂ አይሞትምና[4]::

ሐ. የመልከ ጼዴቅ ጎብስተ አኩቴት ጽዋዕ በረከት በክርስቶስ ሥጋና ደም ይመሰላል:: ይኸም ሎጥ በሰዶም አካባቢ ሲኖር ጠላት ተነሥቶ አደጋ ጣለበት÷ በዚህም ጊዜ እርሱም ተማርኮ ከብቱም ተዘርፎ መሔዱን አጎቱ አብርሃም ሰምቶ ቤተሰቡን ይዞ ሔዶ የሎጥን ጠላት ተዋግቶ ድል አድርጎ÷ ሎጥን ከነከብቱ ይዞ ሲመለስ መልከ ጼዴቅ የሳሌም ንጉሥ ከተሰወረበት ወጥቶ ጎብስተ አኩቴት ጽዋዐ በረከት ይዞ ተቀብሎታል:: አብርሃምም ከዚያው ሀብት ሁሉ ከአሥር አንድ ለመልከ ጼዴቅ ሰጥቶታል[5]:: ይኸም መልከ ጼዴቅ ያቀረበው ጎብስተ አኩቴት ጽዒዐ በረከት እውነተኛውን የዛሬውን መሥዋዕት የሚያመለክት ለእርሱም ምሳሌ ሲሆን ራሱ መልከ ጼዴቅ ደግሞ የክርስቶስ ምሳሌ ነው::

መ. እሥራኤል መና ከደመና በሚወርድበት ጊዜ ከመናው የተወሰነ ሰፍር በጎሞር (መሶበ ወርቅ) ውስጥ ላልተወሰነ ጊዜ እንዲቀመጥ እንዲያደርጉ ታዘው ነበር:: ይኸም ወደፊት የሚነሣው ትውልድ እግዚአብሔር ለአባቶቻችን እንዴት አድርጎ እንደ ዋለላቸው የሚያስረዳ ነው::

እግዚአብሔር መና ከደመና እያወረደ እየመገበ በደመና እየመራ ወደ ምድረ ርስት እንዳስገባቸው ይረዱ ዘንድ መናው ተከብሮ እንዲቀመጥ ነበር[6]:: መና ጎቡዕ የተባለው የጌታ ምሳሌ ነው እንዲሁም የሥጋውና የደሙ ምሳሌ ነው::

ሠ. የጥበብ ማዕድ÷ ጥበብ ማዕድ አዘጋጀች ፍሪዳዋን አረደች÷ ወገኖቿንም ለምግብ ጠራች ሲል ሰሎሞን በምሳሌ ተናገረ ነበር[7]:: ጥበብ የተባለ ጌታ ነው÷ ፍሪዳ የተባለውና ማዕዳ የጌታ ሥጋና ደም ነው:: የተጠራውም ወገን ሁሉ የሰው ልጅ የተባለው ሁሉ ነው:: እንዲሁም ስለ ሥጋውና ስለ ደሙ ከምሳሌው ጋር አስቀድሞ ትንቢት ተነግሯል እርሱም እንዲህ ይላል፤ "እላንት የተጸማችሁ ሁሉ ወደ ውሃ ኑ ብርም የሌላችሁ ኑ ግዙ ብሉም ኑ ያለ ብርም ግዙ ያለ መግዣም ጠጅና ወተት ....."[8]::

፫. <u>የምሥጢረ ቁርባን አመሠራረት</u>:- ይኸን ምሥጢረ ቁርባን የመሠረተ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ነው:: እርሱም በመጀመሪያ መላልሶ አስተማረው÷ በመጨረሻም ራሱ ሊ ካህናት ሆኖ ፈጸመው[9]:: ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ሥጋውን ደሙን ለምእመናን ለማደል ሲል ማዕድ አቅርቦ÷ በማዕድ አምላል ለደቀመዛሙርቱ በትክክል ሰጣቸው እንኩ ብሉ ይ ሥጋዬ ነው[10]:: ስለ ሥጋው በሚታይና በሚዳሰስም ጎብስ መልከ ሲሰጣቸው እርግጠኛ ሥጋው እንደሆነ አስረድቶ ይ ሥጋዬ ነው ከእርሱ ብሉ በማለት ነው እንጂ የሚመስለ አይልም ምሳሌው ነው አላለም:: ይኸንን ጎብስት ክርስቶ እንደባረከው እንዳከበረው ወደ ሥጋውም እንደለወጠው ዛሬ ካህኑ ጎብስቱን በጸሐል አድርጎ ሲጸልይ በክርስቶስ ቃል በካህ ጸሎት ጎብስቱ ወደ ሥጋ አምላክ ይለወጣል÷ ፍጹም ሥ መለኮት ይሆናል:: እንግዲህ በዓይናችን ስናየውና ስንበላ በጎብስት መልክ ይሁን እንጂ ስንቀበለው ግን የክርስቶስ ሥ እንደሆነ አምነን ነው:: ክርስቶስ ለደቀ መዛሙርቱ ሥጋ ከሰጣቸው ከተመገቡም በኋላ ወደ ጽዋው ተመለከተ "ጽዋውን አነሣና አመሰገነ÷ እንዲህም ሲል ለደቀመዛሙርቱ ሰጣቸ

ከዚህ ሁላችሁ ጠጡ ይኸ ደሜ ነውና ለአዲስ ኪዳን ስለ ብዙዎች ሰዎች የሚፈስ ኃጢአትን ለማስተሠርይ"[11]:: ለመጠጥ ቀርቦ የነበረውን ወይን አንስቶ ባረከ አመሰገነም፤ አከብሮም ፍጹም ደሙ አድርጎ ለውጠ ለደቀመዛሙርቱ ሰጣቸው÷ ከዚህም ጽዋዕ ማንንም ሳይለይ ሁሉም እንዲጠጡ ሰጣቸው:: በዚህ ጊዜ ይኸ ወይን በደሜ የሚመስል ወይም ደሜን የሚመስል ነው አላለም÷ ፍጹም ደሙ እንደሆነ አከብሮ ለውጠ እንደሰጣቸው ፍጹም መለኮታዊ ደም እንደሆነም ለማጠየቅ ይኸ ደሜ ነውና ሁላችሁ ጠጡለት አላቸው ያለርሱ ደም ድኅነት የለምና:: ይኸ የምሥጢረ ቁርባን አገልግሎት የአምልኮት ሁሉ ማጠቃለያ ነው÷ ስለዚህ የአምልኮታችንን አገልግሎት ሁሉ በምንፈጽምበት ጊዜ ምሥጢረ ቁርባንን እንድንፈጽም ልክ እርሱ እንዳደረገው ሁሉ እንድናደርግ÷ እርሱም በፈጸመው መሠረት እንድንፈጽመው ከቅዱስ መጽሐፍ ትእዛዝ አለብን "እንጀራም ወስዶ አመሰገነም÷ ቆረሰም እንዲህም ሲል ሰጣቸው ይኸ ሥጋዬ ስለናንተ የሚሰጠው ይኸን አድርጉት ለመታሰቢያዬ[12]"::

የክርስቶስን ሕማም ሞት ባሰብን ጊዜ ሥጋና ደም ቁርባን እናደርጋለን÷ ቁርባንም በአደረግን ጊዜ ይኸ ሥጋና ደም ክርስቶስ በተሰቀለ ጊዜ ሥጋውን ቆርሶ ደሙን አፍስሶ <u>ለሁላችን</u> የሰጠን እንደሆነ አምነን ነው:: ይኸነንም ሥጋና ደም ለድኅነታችን ብለን እንድንመገበው ሕማሙን ሞቱን እንድን ዘክረው ያዘናል:: ለመታሰቢያዬ ያለው ቁርባኑን በተቀበልን ጊዜ ለሕማሙና ለሞቱ መታሰቢያ እናደርገዋለንና ነው:: አሁንም ምሥጢረ ቁርባንን በምንፈጽምበት ጊዜ "ንዜኑ ሞተከ እግዚኦ ወትንሣኤከ ቅድስተ ...." እያልን እንመሰክራለን[13]::

፬. <u>ውላጤ ኅብስት ወወይን</u>:- መድኃኒታችን ኢየሱስ አስቀድሞ ስለ ሥጋውና ደሙ ሲያስተምር እርሱ የሕይወት ኅብስት÷ ከሰማይ የወረደ÷ የዘለዓለም ሕይወት ሰጭ ኅብስት ነው እያለ ተናግሯል÷ ከዚያም በማያያዝ ይኸ ኅብስት ሥጋዬ ነው ይኸም ጽዋዐ ወይን ደሜ ነው እያለ ያለ ጥርጥር ኅብስቱ ተለውጦ ሥጋ መለኮት ወይኑ ተለውጦ ደመ መለኮት እንደሚሆን እየገለጠ አስተምሯል::

"እኔ ነኝ የሕይወት እንጀራ አባቶቻችሁ መና በሉ በምድረ በዳ ሞቱም÷ ይኸ ነው ከሰማይ የወረደ እንጀራ ከርሱ የሚበላ ሁሉ እንዳይሞት" እያለ ማስረጃውን አጠናክሮ ተናገረ[14]:: ይኸም ትምህርት ምሥጢረ ቁርባንን ከመመሥረቱና ከመፈጸሙ አስቀድሞ የሰጠው ነው:: በእርግጥ የሕይወት እንጀራ እርሱ መሆኑን አምነን በእንጀራ መልክ እንበላዋለን ደሙንም በወይንም መልክ እንጠጣዋለን÷ ግን ራሱን መለኮታዊ ሥጋውን እንበላለን መለኮታዊ ደሙንም እንጠጣለን:: እንደገናም "እኔ ነኝ ሕያው እንጀራ ከሰማይ የወረደ÷ ማንም ከዚህ እንጀራ የሚበላ ለዘለዓለም ይኖራል:: እኔም የምሰጠው እንጀራ ሥጋዬ ነው ስለ ዓለም ሕይወት እሰጠው ዘንድ ያለኝ" ሲል የክርስቶስን ፍጹም ሥጋውን ፍጹም ደሙን እንደምንቀበል አስረድቶ ተናግሯል[15]:: ክርስቶስ ሰው የሆነበት ሥጋንም የለበሰበት ዋናው ዓላማ ሥጋውን በልተን ደሙን ጠጥተን ዘለዓለማዊ ሕይወትን አግኝተን እርሱን ተዋሕዶን እርሱም እኛን ተዋሕዶን እንዲኖር ነው:: ያለዚያ ተዋርዶ የነበረውን ያን አካል እርሱ በመዋሐዱ ክብር የሚያገኝበት አይደለም÷ ለእርሱም ጥቅም ሲል ክርስቶስ ሰው የሆነ አይደለም:: ቅዱስ ሥጋውን በመብላታችን ክቡር ደሙንም በመጠጣታችን ክርስቶስ ወደዚህ ዓለም የመጣበት ዓላማ እንረዳለን ሕማሙን ሞቱን እናስባለን÷ አዳኛችን እርሱ ብቻ እንደሆነ የዘለዓለም ሕይወት እርሱ ብቻ እንደሆነ እርሱን ተዋሕዶን እንደምንኖር እናምናለን::

እንግዲህ የክርስቶስን ሥጋውን መብላት ደሙንም መ ጣት ግዴታ እንደሆነ ወንድ÷ ሴት÷ ልጅ÷ ሽማግሌ ሳይ ሁሉም ከሥጋው መብላት ከደሙም መጠጣት አስፈላ መሆኑን ገልጦ እንዲህ ሲል ተናግሯል፤ "ኢየሱስ አላቸ እውነት እውነት እላችኋለሁ የሰውን ልጅ ሥጋን ካልበላች ደሙንም ካልጠጣችሁ ለናንተ ሕይወት የላችሁም÷ ሥጋዬ የሚበላ÷ ደሜንም የሚጠጣ ለእርሱ የዘለዓለም ሕይወት አለው እኔም አስነሣዋለሁ በኋለኛው ቀን[16]"::: እንግዲህ በየጊዜ የምናቀርበው ኅብስቱ ተለውጦ ሥጋ መለኮት ወይኑም ተለው ደመ መለኮት እንዴት ይሆናል የሚለው የብዙዎች ጥ ነው÷ ምሥጢርም የሚያሰኘው ይኸው ነው÷ ማለት እ

ክርስቶስ ቃል አምነን እንቀበለዋለን እንጂ በዚህ ሁናቴ በዚህም መልክ በዚህም ጊዜ ይለወጣል ብሎ አስረጅ ለመስጠት አይቻልም÷ ምሥጢር ነውና:: በእግዚአብሔር ቃል በመንፈስ ቅዱስ ግብር በካህኑም ጸሎት ይለወጣል መለኮታዊ ሥጋና መለኮታዊ ደም ይሆናል:: ዛሬም በቤተ ክርስቲያናችን ንጹሑን ኅብስት በጻሕል÷ ንጹሑንም እውነተኛውን ወይን በጽዋዕ አድርገን እንባርካለን÷ እናከብራለን[17]:: በዚህን ጊዜ ኅብስቱ ተለውጠ ሥጋ መለኮት ወይኑ ተለውጠ ደመ መለኮት ይሆናል÷ ይኸንም የክርስቶስ ቤተሰብእ የሆኑ ምእመናን ያለምንም ልዩነት አምነው ይቀበላሉ የዘለዓለም ሕይወትንም ያገኛሉ:: ይኸንም በየዕለቱ÷ በየሳምንቱ÷ በየወሩ እንደተመቸው ምእመኑ እየደጋገመ ሊቀበለው የሚገባ ነው::

፫. <u>ምሥጢረ ቁርባን መሥዋዕት መሆኑ</u>:- ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ምሥጢረ ቁርባንን ሲመሠርት መሥዋዕትም መሆኑን ከመግለጥ ጋር ነው÷ እርሱም እንዲህ ይላል÷ ይኸ ሥጋዬ ነው እንኩ ብሉ በማለት÷ ጽዋዉንም አንሥቶ እንኩ ሁላችሁ ጠጡ÷ ይኸ ደሜ ነውና ለሐዲስ ኪዳን ስለ ብዙዎች ኃጢአትን ለማስተሠርይ የሚሰጥ በማለት አደላቸው:: ይኸም አገላለጥ ሥጋውና ደሙ ቁርባንም መሥዋዕትም መሆኑን በሰፊው የሚያስረዳ ነው:: ቁርባን ማለት ይኸን ሥጋ በልተን ደሙንም ጠጥተን ክርስቶስን ቀርበን እርሱም እኛን ቀርቦን የሚኖር ማለት ነው:: ቁርባን የሚለው የቃሉ ፍች መቅረብን መቀራረብን ያመለክታልና:: መሥዋዕት ማለት ግን ለብዙ ቤዛ ሆኖ መቅረብ ለሌላም ተላልፎ መሞትን ያሳያል:: እንግዲህ ዛሬም ጸሎተ ቅዳሴ ስናደርግ ቁርባንም መሥዋዕትም አድርገን እናቀርባለን ማለት ነው:: የተሠዋውን መሥዋዕት ስንቀበለው ቁርባን ይሆናል ቁርባንም ይባላል:: እንዲሁም ሥጋውን ስንሠዋ ክርስቶስ በዕለተ ዓርብ በመልዕልተ መስቀል ተሰቅሎ በነበረበት ጊዜ ለዓለሙ መድኃኒት መሥዋዕት ሆኖ የቀረበውን ይሆናል፤ ማለት ለዓለምም መድኃኒት ይሆናል::

ቅዱስ ጳውሎስም የጌታችንን ትምህርት ተከትሎ የምናቀርበው ምሥጢር ቁርባንም መሥዋዕትም እንደሆነ

በመግለጥ ነው እርሱም እንዲህ ሲል ጽፏል "በአመሰገነም ጊዜ ቆረሰው አለም እንኩ ብሉ ይኸ ነው ሥጋዬ ስለናንተ የሚቆረሰው ....."[18]::

ዛሬም እኛ ኅብስቱን በጻሕል ወይኑን በጽዋዕ አድርገን አክብረን ለምእመናን በምንሰጥበት ጊዜ ቁርባንም መሥዋዕትም እንደሆነ በማመን ነው:: ሊቀ ካህናታችን ኢየሱስ ክርስቶስ እንደ ሊቀካህናነቱ እራሱን መሥዋዕት አድርጎ አቅርቧል መሥዋዕትም ሆኖ ራሱ በመቅረቡ ደግሞ ቁርባን ሆኗል::

፮. <u>መቼና መቼ መቁረብ እንደሚገባ</u>÷ የጥንት ክርስቲያኖች ዕለተ ዕሑድን የጌታ ዕለት አድርገው የምሥጋና የጸሎትም ዕለት አድርገው ወስነው በዚህች ዕለት ክርስቲያኖች ሁሉ በአንድነት ተገናኝተው የጸሎተ ቅዳሴው ተባባሪ ሆነው÷ የምሥጢረ ቁርባንም ተሣታፊ ይሆኑ ነበር:: በዚህም ዕለት መሥዋዕት ቀርቦ ጸሎተ ቅዳሴው ተፈጽሞ የማይቆርብ ከቶ ክርስቲያን አይባልም ነበር:: እየዋለ እያደረ ክርስትናው እየጸና ክርስቲያኑ እየበዛ ሲሄድ ደግሞ የልዩ ልዩ ቅዱሳንም የዕረፍት ዕለት መታሰቢያው ሲከበር ሌላ ልዩ ልዩ አጋጣሚ እየተፈለገ ጸሎተ ቅዳሴ ሲፈጸም ክርስቲያኑ ሁሉ ይቆርብ ነበር እንጂ ሳምንት ድረስ የሚጠብቅ አልነበረም::

ለዚህ ምሥጢረ ቁርባን መቀበልም ዕድሜ ጾታ አይለይለትም÷ ዕለትና ሰዓት አይወሰንለትም ነበር:: ንስሐውን ፈጽሞ ከጸምና ከጸሎት በኋላ ማንኛውም ክርስቲያን ከቅዱስ ቁርባኑ መቀበል ተገቢው ብቻ ሳይሆን ግዴታውም ነበር:: አንድ ምዕመን ካመነበትና ከተጠመቀበት ዕለት ጀምሮ በየዕለቱ÷ በየሳምንቱ÷ በየወርኑ÷ ይኸም ባይቻል በየ፫ ወሩ ከቅዱስ ቁርባን መቀበል ነበረበት:: በዓመት አንድ ጊዜ እንኳን የማይቆርብ ግን ክርስትናውን ፈጽሞ የረሳ ከክርስቶስም አንድነት የተለየ ነው ለማለት ይቻላል:: በየጊዜው ከቅዱስ ቁርባን መቀበል እንደሚገባ ክርስቶስ "ሥጋዬን የሚበላ ደሜን የሚጠጣ የዘለዓለም ሕይወት አለው" አለ እንጂ "ሥጋዬን የበላ ደሜን የጠጣ" ብሎ በአንድ ጊዜ ብቻ እንደሚፈጸም አድርጎ አልተናገረም:: ግን ልዩ ልዩ ምክንያት እያደረግን ከክርስቶስ

ሥጋና ደም መቀበል ብንርቅ ከጸጋውም በፈቃዳችን እንደራቅን ልናውቅና ልንረዳ ይገባናል::

፯. <u>የምሥጢረ ቁርባን ጥቅም</u>:- ከክርስቶስ ሥጋ የሚበላ ከደሙም የሚጠጣ ሁሉ በምሥጢራዊ መንገድ ከክርስቶስ ጋር ግንኙነትን ያደርጋል÷ በዚህም መሠረት መንፈሳዊ ህብትንና ጸጋን ያገኛል÷ ርስተ መንግሥተ ሰማያትን ይወርሳል:: ምሥጢረ ቁርባን ሰውንና እግዚአብሔርን ያገናኛል አንድም ያደርጋል ምክንያቱም የምንበላው የርሱ ሥጋ የምንጠጣውም የእርሱ ደም ስለሆነ ሥጋው ከሥጋችን÷ ደሙ ከደማችን ሲዋሃድ እግዚአብሔር እኛን ይዋሐዳል÷ እኛም እርሱን እንዋሐዳለንና:: እንዲሁም ሥጋዊ ምግብ ለቁመተ ሥጋ ለጽንአተ ሥጋ ምክንያት እንደሚሆን መንፈሳዊ ምግብ የክርስቶስ ሥጋና ደም መንፈሳዊ ሕይወታችን ለማጽናት ይረዳል÷ ይጠቅማል:: ምሥጢረ ጥምቀት መወለድ ሲሆን÷ ማለት ፪ኛ ልደታችን ወይም መንፈሳዊ ልደታችን ሲሆን÷ መንፈሳዊ ምግባችን የሚሆነው መንፈሳዊ ሕይወታችን የሚደግፍበት ምግብ ደግሞ ሥጋውና ደሙ ነው÷ ስለዚህ ሁል ጊዜ ከክርስቶስ ሥጋ መብላት ከደሙም መጠጣት አለብን::

ም ዕ ራ ፍ ፯

ምሥጢረ ንስሐ÷

፩. <u>ብሂል</u>:- ንስሐ ማለት ነሰሐ ተጸጸተ÷ ተመለሰ ካለው ከግእዝ ቃል የወጣ ነው÷ ይኸም ምሥጢር ከጥምቀት በኋላ የተሠራውን ማንኛውንም ኃጢአት ለማስተሠርይ የሚፈጸም ምሥጢር ነው:: ከኃጢአት ንጹሕ የሚሆን የሰው ወገን በምድር ሊኖር አይችልም÷ የሰው ልጅ በምድር ላይ ዕድሜው አንድ ቀን ቢሆንም እንኳን በዚያኑ ጊዜ ብዙ እንደሚበድል ኃጢአትም እንደሚሠራ የታወቀ ነው:: ስለዚህ ማንኛውም ሰው በየጊዜው ንስሐ መግባት ከክፉ ሥራው መጸጸት መመለስ በግድ አለበት÷ በዚህም በምሥጢረ ንስሐ አማካይነት ሰው ሁሉ ከራሱ ከአምላክ የኃጢአትን ይቅርታ ያገኛል ጸጋውን በረከቱንም ይታደላል::

፪. <u>የምሥጢረ ንስሐ አመሠራረት</u>:- ምሥጢረ ንስሐን የመሠረተ÷ ያዘዘ÷ ያስተማረ መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ነው÷ ከሁሉ በፊት "ንስሐ ግቡ መንግሥተ ሰማያት ቀርባለችና" እያለ ማስተማርን ጀመረ[1]:: ኃጢአትን ማስተሠረይ ይቅርታን ማድረግ ሥልጣን ያለው ሰው የሆነው አምላክ ብቻ ነው÷ ስለዚህ እርሱ ሁሉን ይቅር ለማለት ወደ ምድር መጣ÷ ስለዚህም ሁሉን ይቅር አለ[2]:: ከዚህ በኋላ ግን ሥልጣኑን ለደቀመዛሙርቱ ሰጣቸውና እናንተ ይቅር ያላችሁትን እኔም ይቅር እለዋለሁ÷ እናንተ በደሉን የያዛችሁበትን ግን እኔም እይዝበታለሁ እያለ ሐዋርያትን የሥልጣን ባለቤት አደረጋቸው:: ጴጥሮስ የእምነት ኑዛዜ ወይም ምስክርነት ቃል አድርጎ "አንተ ክርስቶስ የሕያው የእግዚአብሔር ልጅ ነህ" ብሎ በተናገረ ጊዜ ከተሰጠው የብፅዕና ቃል ጋር ኃጢአትን የማስተሠርይ ሥልጣንም አብሮ ሰጥቶታል[3]:: እንዲሁም ለሌሎች ሐዋርያት እኩል የሆነ ሥልጣን እንደሰጣቸው ኃጢአትንም ለማስተሠርይ እንደሚችሉ ለማጠየቅ "እውነት እላችኋለሁ በምድር ያሠራችሁት በሰማይ የታሠረ ይሆናል፤ በምድርም የፈታችሁት በሰማይ የተፈታ ይሆናል"÷ ሲል ሰማያዊ ሥልጣኑን ለተከታዮቹ ሁሉ እኩል ሰጥቷቸዋል[4]:: በዚህ መልክ ክርስቶስ በሚያስተምርበት ጊዜ በተለያዩ አጋጣሚዎች ሁሉ ሲናገር የቆየውን ከሙታን ተለይቶ እንደተነሣ ለሐዋርያት የሰላምን ቃል ካስተላለፈላቸው በኋላ የሰጣቸው የተስፋ ቃል ኃጢአት ለማስተሠርይ ሥልጣን እንደተሰጣቸው ነው:: እርሱንም እንዲህ ሲል ተናግሮታል "ይኸንንም ብሎ እፍ አለባቸው÷ አላቸውም መንፈስ ቅዱስን ተቀበሉ ኃጢአቱን የተዋችሁለት ቀረችለት÷ ያየዛችሁበትም ሰው ተያዘችበት"[5]:: በዚህ መልክ ምሥጢረ ንስሐን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ መሠረተው አስፈላጊነቱንም አፈጻጸሙንም እርሱው ገለጠው::

፫. <u>የምሥጢረ ንስሐ አፈጻጸም</u>:- ምሥጢረ ንስሐ የሚፈጸመው የክርስቶስ ወኪል በሆነው በኤጲስ ቆጶሱና በካህኑም ነው÷ ሥልጣኑን የሰጣቸው ለነዚህ ነውና:: ከላይ እንደተመለከተው ይቅር ባይና ይቅርታ ገንዘቡ የሆነው አምላክ

ብቻ ቢሆንም ሥልጣኑን ለሐዋርያት ሲሰጥ እናንተ በምድር የፈታችሁት በሰማይ የተፈታ ይሆናል እናንተ በምድር ያሠራችሁት በሰማይ የታሠረ ይሆናል ሲል መላልሶ ተናግሯል[6]። ብኦሪትም ጊዜ ቢሆን ስለ ኃጢአት ይጸልዩና ያስተሠርዩም ዘንድ ሥልጣን የነበራቸው ካህናተ ኦሪት ነበሩ÷ በዚህ መሠረት ክርስቶስ ሲያስተምር ለምጽ የያዘውን ሰው ከፈወሰው በኋላ ራሱን ለካህን እንዲያስመረምር "ሂድ ራስህን ለካህን አስመርምር" ሲል አዞታል[7]። በዚህን ጊዜ ራሱ እንደፈወሰው ራሱም ይቅር እንዳለው የታወቀ ሲሆን በዚያው ሊበቃና ሊቀር ይችል ነበር፤ ነገር ግን አሪታዊው ሕግ ለአዲሱ ሕግ ምሳሌ ስለሆነ ራስህን ለካህን አስመርምር በማለት ቀዋሚ ትእዛዝን ሰጠ። ለመላእክት ያልተሰጠው ሥልጣን ለካህናት ተሰጥቷል÷ ምድራዊ ካህን የወሰነውን ሰማያዊ ንጉሥ ያጸናዋልና።

፬. <u>ንስሐና ኑዛዜ</u>፦ ንስሐ ማለት አንድ ሰው በሠራው ኃጢአት በአደረገውም ስሕተት ሁሉ መጸጸት ማዘን ነው። እንዲሁም ይኸን የሚጸጸትበትንና ሌላም እርሱን የመሰለ በደል እንደ ማይሠራ ሐሳቡን ቆርጦ መጣል÷ ወደ ኃጢአት ያዘነበለው ስሜቱን መግታት ማለት ነው። በጠቅላላም የክርስቶስ ወገን ሆንኩኝ÷ ሥጋውን ከሥጋዬ÷ ደሙን ከደሜ አዋሃድኩኝ እርሱን ተዋሃድኩኝ ካልኩኝ በኋላ እንዴት እንደዚህ ያለ በደል በድዬ አምላኬን አሳዘንኩኝ÷ እኔስ እንዴት ከተስፋው ውጭ ሆንኩኝ እያሉ ማልቀስ ወደፊት ግን ከኃጢአት ፈጽሞ ለመራቅ ቆርጦ መነሣት ነው። ኑዛዜ ማለት ደግሞ በካህኑ ፊት ቀርቦ ራስን እየከሰሱና እየወቀሱ ሲሠራ ያላፈረውን ኃጢአት ለካህኑ ሲናገርና ሲናዘዝ ሳያፍር ኃጢአቱንም ከነመነሻ ምክንያቱ ከነአፈጻጸሙም መናገር መለፍለፍ ማለት ነው። በዚህም ጊዜ ማመን ያለበት ካህኑና ተነሣሂው ሰውየ በመካነ ኑዛዜው ተገኝተው እንዲሁም ተነሣሒውን ይቅር ለማለት አምላክ ፫ኛ ሆኖ በመካከላቸው እንዳለና ተነሣሂው ለካህኑ ሲናገር አምላክ እንደሚሰማና እንደሚመለከት ይቅርም እንዲለው አምኖ መናዘዝ አለበት። አንድ ሰው ንስሐ ሲገባ እንደዚህ ባለው መንገድ መሆን አለበት÷ ማለት በደሉ የሚሠረይለት በበደሉ

ተጸጽቶ አዝኖ ወደፊት እንደዚህ ያለውንና የመሰለውን በደል ሁሉ እንደማይሠራ አምኖ ሲቀርብ ብቻ ነው። እንዲሁም እርሱ በሰው ላይ ያለውን ቅሬታ ሁሉ ትቶ የበደለውን ይቅር ብሎ ይቅር ወደሚለው አምላክ መቅረብ አለበት÷ በዚህን ጊዜ ፩ኛ እርሱ ይቅር ብሎ ስለ ቀረበ አምላክም እርሱን ይቅር ይለዋል[8]።

፪ኛ. ለካህናት በመናዘዙ በመጸጸቱ ክርስቶስ በሰጠው ቃል ኪዳን መሠረት ካህኑ ጸልዮ እግዚአብሔር ይቅር ይበልህ÷ እግዚአብሔር ይፍታህ ሲል ከረቀቀውና ከጎላው ሲታወቀው በድፍረት÷ ሳይታወቀውም በስሕተት ከሠራው ኃጢአት ማሠሪያ ሁሉ ይፈታል÷ ፍጹም ይቅርታን ከእግዚአብሔር ያገኛል። ንስሐ ዘማዊውን እንደ ድንግል÷ ኃጢአተኛውን እንደ ጻድቅ÷ በደለኛውን እንዳልበደለ ያደርጋል። ስለዚህ ክርስቲያን ሁሉ በየጊዜው ኃጢአቱን ለካህኑ መናዘዝ ተገቢ ነው። ንስሐ መግባት ማዘን÷ ማልቀስ ስለአለበት እንባውን ባፈሰሰ ቁጥር ውሃ እንደመታጠብ÷ ከዕድፍም እንደ መጥራት ይሆናል÷ የነፍስን ጽርየት ያገኛል÷ ስለዚህ ለሁሉም ንስሐ መግባት መናዘዝ በግድ ያስፈልጋል።

፭. <u>የንስሐ ምሥጢርነት</u>፦ ንስሐ የገባው ሰው እንዴት ይቅርታን እንደሚያገኝ ኃጢአቱ እንደሚሠረይለት አይታይም አይመረመርም÷ ምሥጢር ነውና። በእግዚአብሔር ቃል በካህኑ ሥልጣን በጸሎት እንደሚሠረይ ብቻ እናምናለን÷ ስለዚህም ንስሐ እንገባለን። በዚህም ምሥጢር አፈጻጸም የሚታይ አገልግሎት የማይታይ ጸጋ ይገኝበታል÷ ይኸውም ተነሣሒው ሰውየ በካህኑ ፊት ቀርቦ ራሱን ሲከስና ሲያለቅስ÷ ከእግዚአብሔር ምሕረትን ደጅ ሲጠና ካህኑም ልብሰ ተክህኖውን ለብሶ በመካነ ንስሐው ላይ ተገኝቶ የተነሣሒውን ኑዛዜ ሰምቶ ንስሐውን ተመልክቶ የኃጢአቱን ሥርየት ለመስጠት ሲጸልይለት ይታያል÷ ነገር ግን ከበደሉ ሲነፃ÷ ሥርየትን ሲያገኝ÷ የጠፋው ጸጋው ሲመለስለት÷ ልጅነቱ ሲታደስለት አይታይም። ሆኖም በዚህ በሚታየው የምሥጢር አገልግሎት የማይታይ ጸጋው እንደሚገኝ እናምናለን።

፮. ቀኖና እና ንስሐ፦ ቀኖና ማለት ተነሳሒውን ሰው ሕጋዊ መንገድን ማስያዝ ማለት ነው። ሰውየው ወዶም ወይም ሳይወድም ከእውነተኛው መንገድ ተናውጦ፥ ከሕገ እግዚአብሔር ወጥቶ ይቆይና በንስሐ አማካይነት ወደ ቀደመው ክርስቲያናዊ እውነተኛ መንገድ ሲገባ የሚሰጠው ቅጣት ቀኖና ይባላል።

ለመታረምና እውነተኛ ክርስቲያን እንደቀደመው ለመሆን የተለያዩ ቅጣቶች በጥንት ቤተ ክርስቲያን ይሰጡ ነበር። እነዚህም ቅጣቶች በቤተ ክርስቲያን ልሳን ቀኖና ተብለዋል፥ ዛሬም በየቤተ ክርስቲያኑ እንደ ተጠበቁ ይገኛሉ። ቀኖና ከጥንት ከሐዋርያት ጊዜ ጀምሮ የነበረ፥ ጥንታዊትና ሐዋርያዊት ቤተ ክርስቲያን ትፈጽመው የነበረ የቤተ ክርስቲያን ሥነ ሥርዓት ነበር። ይኸንንም ቅዱስ ጳውሎስ እንዲህ ሲል ሲያስተምር እናገኘዋለን "እላንት ከዚህ ጋር ተጓደዳችሁ አልወቀሳችሁም እንደሚገባችሁ መጠን፥ ይኸን ሥራ የሠራ ሰው ከላንተ ይርቅ ዘንድ እኔ ግን ከላንት በሥጋ ብርቅ በመንፈስ ከላንት ጋር ነኝ። አሁንም ፈርጃለሁ ከላንት ጋር እንደነበርሁ ይኸንንም እንዲሁ በሠራው ላይ..."[9]።

እንግዲህ ከማኅበረ ክርስቲያን የተለየ ክፉ ሥራ የሠራ ሰው ሁሉ ከማኅበረ ክርስቲያን እንዲለይ ለጊዜያዊ ለዘለዓለምም ይቀጣ ነበር። ይኸን የመሰለው ቅጣት በቀጥታ አሁን የሚፈጸም ሳይሆን ለተነሣሒው መታረሚያ እንዲሆን ብቻ ለጊዜው ለእርሱ የሚጠቅሙ ቀኖናዎች ይሰጣሉ፥ ለምሳሌ፥ ለተወሰኑ ዕለታት ቅዱስ መጽሐፍን ማንበብ፥ የተወሰኑ አብያተ ክርስቲያናትን መሳለም እንደ አክሱም፥ ግሼን፥ ዋልድባ፥ ደብረ ሊባኖስ፥ ዝቋላ ይኸንም የመሳሰሉትን። ከንብረቱ ምጽዋት እንዲሰጥ፥ ጾም እንዲጾም ማድረግ ለተወሰነ ጊዜም ከቅዱሱ ነገር ሁሉ እንዲርቅ ይወሰንበታል።

ይኸን የመሰለውን የቀኖና ጊዜና የቀኖና ዓይነት ተነሣሒው እንደፈጸመ ተከልክሎትም ከነበረው ቅዱስ ነገር ሁሉ ተሳታፊ ይሆናል፥ ፍጹም ክርስቲያን ሆኖ እንደሌላው ሁሉ በቤተ ክርስቲያን ዓባልነቱ የምሥጢራት ሁሉ ተካፋይ ይሆናል።

፯. የንስሐ ጥቅም፦ ንስሐ ከጥምቀት በኋላ ከተሠራው ኃጢአት ሁሉ ያነጻል፥ ንስሐ ያረጀውን አካለ ነፍስ ያድሳል፥ የቆሸሸውን አካለ ነፍስ ያነጻል። ንስሐ በሰውና በእግዚአብሔር መካከል የነበረውን የኃጢአት ግድግዳ ያፈርሳል። ሰውንና እግዚአብሔርን ያስተያያል ልቦናቸው የነፃ እግዚአብሔርን ያዩታልና። ነፍሳቸው የጸራላቸው ምእመናን ሁሉ የማይታየውን አምላክ እንደ ሚያዩ ራሱ ክርስቶስ ተናግሯል[10]። እንግዲህ ማንኛውም ሰው በምሥጢረ ንስሐ ለመታደስ፥ በምሥጢረ ንስሐ ጸጋን ለማግኘት መጣጣር አለበት። የምሥጢራት ሁሉ ተካፋይ ለመሆን ምሥጢረ ንስሐን መፈጸም አለበት፥ ንስሐ ገብቶ ኃጢአቱን ለካህኑ ከተናዘዘ ለማንኛውም ምሥጢራተ ቤተ ክርስቲያን የቀረበ እንደሆነ እንደ ዓላማው ለመፈጸም ይቻላል።

ም ዕ ራ ፍ ፯

ምሥጢረ ክህነት፥

፩. ብሂል፦ ምሥጢረ ክህነት ማለት ጳጳሳት በአንብሮተ እድ የሚያስተላልፉት የሚፈጽሙት የሚሾሙት የክህነት ማዕረግ ነው። ይኸም ምሥጢረ ክህነት ሰውን የማሠርና የመፍታት ሥልጣን ያለው ከመሆኑ በላይ ሌላውንም የቤተ ክርስቲያን ምሥጢር ሁሉ የሚያከብርና የሚቀድስ ነው፥ ስለዚህ በጳጳሱ ጸሎት በአንብሮተ እድ ተሿሚው ካህን ጸጋንም ሥልጣንንም ያገኛል።

፪. የምሥጢረ ክህነት አመሠራረት፦ ይኸን ታላቅ ምሥጢር የመሠረተው፥ የእርሱንም ሥልጣን ለሐዋርያት ያስተላለፈው ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ነው። እርሱም ከትንሣኤው በኋላ ከዕርገቱ በፊት ለሐዋርያት እንዲህ አድርጎ ሰጣቸው። "ኢየሱስም አላቸው ሰላም ለናንተ ይሁን አብ እንደላከኝ እንዲሁም እኔ እልካችኋለሁ ይኸንንም ብሎ እፍ አለባቸው፥ አላቸውም መንፈስ ቅዱስን ተቀበሉ፡ ኃጢአቱን የተዋችሁለት ቀረችለት፥ የያዛችሁበትም ሰው ተያዘችበት"[11]። ክህነት ማለት ማንኛውንም ለክህነት የቀረበውን ሰው ለውጦ ህብተ

ክህነትን ለማደል በአንብሮተ እድ የሚተላለፍ ጸጋ ነው። ካህናትን ከብዙ ጸሎት ስእለት በኋላ መምረጥ መሾምም እንዲገባ ራሱ ክርስቶስ ሐዋርያትን ለመምረጥ ሲል ሌሊቱን ሁሉ በጸሎት እንዳደረ ሲነጋም እንደመረጣቸውና እንደሾማቸው ቅዱስ መጽሐፍ ይነግረናል[2]። ከሕዝባዊነት ከተራም ሰውነት ለመለየት ፍጹም የእግዚአብሔር አገልጋይ ይሆን ዘንድ ልዩ ጸሎት ማድረግ በግድ ያስፈልጋል። ካህናትን በአንብሮተ እድ መሾም እንዲገባ ወዲያው ቅዱሳን ሐዋርያት ከጌታ የተቀበሉትን ሥልጣን ለተተኪዎቻቸው ሲያስተላልፉ እጃቸውን ጭነው በመጸለይ ነው፡ እርሱንም እንዲህ ሲል እናገኛለን "በሐዋርያትም ፊት አቆሟቸው፡ በጸለዩም ጊዜ እጃቸውን ጫኑባቸው"[3]። ሌላም እንዲሁ በየቦታው ይገኛል "እርሳቸውም ለእግዚአብሔር ሲያገለግሉ ሲጸሙም መንፈስ ቅዱስ አለ በርናባስንና ሳውልን ለዩልኝ ለጸራኋቸው ሥራ የዚያን ጊዜም ጾመ ጸለዩም፡ እጃቸውንም በጫኑባቸው ጊዜ ሰደዷቸው"[4]።

ይኸን ሥልጣን ለመቀበል የሚቀርበው እግዚአብሔር የጠራው ለዚህም ትበቃለህ ያለው መሆን አለበት፡ ሰውየውም ራሱን መርምሮ ለዚህ ቅዱስ አገልግሎት ብቁ መሆኑን አመዛዝኖ መግባት አለበት። ይኸም ሥልጣነ ክህነት በመንፈስ ቅዱስ አማካይነት የሚፈጸም ምሥጢር እንደሆነ ቅዱስ ጳውሎስ እንዲህ ሲል ገልጠታል "አሁንም ለራሳችሁ ተጠንቀቁ ለመንጋውም ሁሉ መንፈስ ቅዱስ በእነርሱ ላይ ጠባቆች አድርጎ የሾማችሁ የእግዚአብሔር ቤተ ክርስቲያንን ትጠብቁ ዘንድ እርሱ በደሙ የዋጃትን"[5]። ጌታ ራሱ የርሱ ዓይን እንዲሆኑ ሁሉንም በትክክል እንዲመለከቱ ለካህናት ሥልጣኑን ሰጣቸው፡ መዐርገ ክህነትን መሠረተላቸው፡ ስለዚህ ካህናት አእይንተ እግዚአብሔር ይባላሉ። እንዲሁም ሥጋዊ ሹመት ሳይሆን የራሱን ሥልጣን ስለሰጣቸው ሥልጣነ ክህነት ሥልጣነ እግዚአብሔር ይባላል። ካህናት የእግዚአብሔር ወኪሎች ወይም እንደራሴዎች ይባላሉ፡ ይኸም ለሕዝቡ በማሰባቸው ስለሕዝቡ በመሥራታቸው ፍጹም ኢየሱስ ክርስቶስን መስለው ስለሚቀርቡ ነው።

እንግዲህ ክርስቶስ ሥልጣነ ክህነትን ለሐዋርያት ሰጠ፡ ሐዋርያቱም ደግሞ ለተከታዮቻቸው በአንብሮተ እድ አስተላለፉ፡ እነዚያም እንዲሁ ለተከታዮቻቸው በአንብሮተ እድ ሲያስተላልፉ የሐዋርያት ውርስ እየወረደ እስከኛ ደርሷል፤ ከዚያም እስከ ምጽአት ይደርሳል።

፫. <u>የካህኑ ተግባር</u>፡- ጌታችን ኢየሱስ ሥልጣኑን ለሐዋርያት ሲሰጥ ፫ ኃይል ያለው አድርጎ ሰጥቷቸዋል፡ ይኸውም፡-

ሀ. የማስተማር ኃይል ያለው አድርጎ፡ ይኸም የመጀመሪያውን ሥልጣን ለሐዋርያት ሲሰጥ የሰው ነገድ የሆነውን ሁሉ ማስተማርና ማጥመቅ እንደሆነ ከሙታን ከተነሣ በኋላ "እንግዲህ ሒዱና አሕዛብን ሁሉ አስተምሩ፡ አጥምቋቸውም በአብና በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም" ሲል ከማንጻት ተግባር ጋር የማስተማር ኃይል ሰጥቷቸዋል። አሁንም ከካህኑ የሚጠበቀው የመጀመሪያው ኃላፊነት ማስተማር ነው። ይኸንም ተግባር በስብከት ትምህርት፡ በሞያም ትምህርት፡ ሌላም ይኸን የመሳሰለ ቢሆን ለዚህ ዓለም ብርሃን ሆኖ ዕውቀት የሚገኝበትን ትምህርት ማስተማር ለካህናት የተሰጠ ሀብትና የግዴታ ተግባር ነው። ከዚህም የተነሣ ቤተ ክርስቲያን እስካሁን የትምህርት የዕውቀት መዝገብ ሆና ትገኛለች። ካህን ሆኖ የማያስተምር አልጫ የሆነ የምድር ጨው ነው፡ በምንም መንገድ ለማጣፈጥ የማይቻል[6]።

ለ. የማንጻት ኃይል፡ ይኸም የማንጻት የመቀደስ ኃይልና ሥልጣን ለካህናት በብዙ መልክ እንዲፈጸም አድርጎ ሰጥቷቸዋል። ይኸውም ሥጋውንና ደሙን በመስጠት ይፈጽማል "እንጀራም ወስዶ አመሰገነም ቆርሶም ሰጣቸው እንዲህ ሲል ይኸ ሥጋ ነው ስለናንተ የሚሰጠው ይኸንን አድርጉ ለመታሰቢያየ። ደግሞም እንዲሁ ጽዋውን ከእራት በኋላ እንዲህ ሲል ይኸ ጽዋዕ አዲስ ኪዳን ነው በደሜ ስለናንተ የሚፈስ"[7]። ስለኃጢአት ሥርየት ስለነፍስም ጽርየት ሁል ጊዜ

ቅዱስ ቁርባንን መቀበል ጠቃሚ ነው። ስለዚህ ካህኑ በማደል÷ ምእመኑ በመቀበል ግዴታቸውን ለመወጣት ይችላሉ። ከካህኑ ታላቅ ሥራ ወይም የመጀመሪያ ሥራ ነጋ ለጸሎት መሸ ለመሥዋዕት እንዲሉ መሥዋዕት በመሠዋት÷ ቅዱስ ቁርባንን በመስጠት ለምእመናን የማንጻት ተግባሩን መፈጸም ነው። እንዲሁም ምእመናን ንስሐ እንዲገቡ÷ ኃጢአታቸውን እንዲናዘዙ በማድረግ የማንጻት ተግባሩን ካህኑ ሊፈጽም ይችላል። "ኃጢአቱን የተዋችሁለት ቀረችለት÷ የያዛችሁበትም ተያዘችበት" ሲል ጌታ ተናግሯል[8]። ካህኑ በጠቅላላው ምሥጢራተ ቤተ ክርስቲያንን በየጊዜው በመፈጸም ለምእመናንም በማደል የማንጻት ተግባሩን ሊፈጽም÷ የማንጻት ሥልጣኑን ሊያሳይ ይችላል።

ሐ. የማስተዳደርና የመምራት ኃይል÷ በክርስቶስ ክርስቲያን የሆኑትን ሁሉ በሰላማዊ ሕይወት ይኖሩ ዘንድ የማስተዳደርና የመምራት ሥልጣን ክርስቶስ ለሐዋርያቱ÷ ከዚያም ለካህናት ሰጥቷቸዋል "እርሳቸውንም ባይሰማ ለቤተ ክርስቲያን ንገራት። ደግሞም ቤተ ክርስቲያንን ባይሰማት ከአረማዊና ከአጣሪ ቁጠረው ...." ሲል ለማኅበራዊ ኑሮ ተስማሚ ያልሆነው ወገን መቀጣት እንዲገባ ጌታ ተናግሯል ሥልጣንንም ሰጥቷል[9]። ምእመናን ስለ መንፈሳዊ ሕይወታቸው ሆነ በዚህ ዓለም ስለአለው ሕይወታቸው ለሌላው ሊያደርጉት ስለሚገባው መልካም አርአያነት ያለው ሕይወት ይኖር ዘንድ ካህኑ መምራት ማስተዳደር አጥፊውን መገሠጽ÷ መቅጣት የሚቻልበት ሥልጣን አለው። በዚህ መልክ ካህናት ጠባቂዎች አስተዳዳሪዎች ሆነው ከተሾሙ በኋላ ሥራቸውን በመዘንጋት መንጋቸውን ለሚያስነጥቁ ወዮላቸው "አሁን ለራሳችሁ ተጠንቀቁ ለመንጋውም ሁሉ መንፈስ ቅዱስ በእርሱ ላይ ጠባቂዎች አድርጎ የሾማችሁ የእግዚአብሔር ቤተ ክርስቲያንን ትጠብቁ

ዘንድ እርሱ በደሙ የዋጃትን"[10]። የካህኑንም አመራር ምእመናን መከተል መስማት እንዳለባቸው ለካህኑ የማስተዳደር ሥልጣን እንዳለው የሚያሳይ ክርስቶስ ሲያስተምር "እናንተን የሰማ እኔን ሰማ÷ እናንተንም የናቀ እኔን የናቀ ነው÷ እኔንም የናቀ የላከኝን የናቀ ነው" ሲል ግልጥ አድርጎ ለካህኑ የማስተዳደር የመምራት ሥልጣን እንዳለው ተናግሯል[11]።

መ. <u>የክህነት ማዕርግ ክፍል</u>:- የክህነት ማዕረግ በ፫ ዓይነት ይከፈላል÷ ይኸውም

ሀ. <u>ጳጳስነት</u>፤ የኤጲስ ቆጶስ ማዕረግ÷ ይኸም በሐዋርያት እግር የተተካው የቤተ ክርስቲያን ከፍተኛውና የመጨረሻው ማዕርግ ነው። ኤጲስ ቆጶስ ማለት ሌሎች ማዕረጋት ከእርሱ የሚገኙበት የቤተ ክርስቲያን ራስ የክርስቶስ ተክታይ የሆነው ነው። ስለ ጳጳስም ማዕረግ ቅዱስ ጳውሎስ ሰፋ አድርጎ ገልጠ ጽፎ እናገኘዋለን "ነገሩ እውነት ነው። ማንም ጵጵስናን ቢሻ መልካም ነገርን ይሻል ጳጳስም ነውር እንዳይገኝበት ይገባዋል..." ይላል[12]። ጳጳስ የሚባለውም ሙሉ ሥልጣን በቤተ ክርስቲያን ላይ ያለው ነው ስለዚህ 3ቱን የክህነት ኃይል ሥልጣንን ሁሉ ገንዘብ ያደረገ ነው።

ለ. <u>የቄሱ ማዕረግ</u>÷

ቄስ የሚባለውን ፕሬስቢተር ሽማግሌ ይለዋል÷ ካህኑን ነው። እርሱም እንደ ጳጳሱ ፫ቱ የክህነቱ ኃይሎች ያሉትና በሁሉ ሊሠራ የሚችል ነው። ከጳጳሱ ቀጥሎ በቤተ ክርስቲያን ላይ ሥልጣን ያለው ቄሱ ነው ነገር ግን ክህነት የመስጠትና ሜሮንን የመባረክ ሥልጣን ብቻ የለውም። ስለ ቀሳውስት ማዕረግ በብዙ ቦታ ቅዱሳት መጻሕፍት መስክረው ጽፈው እናገኛለን[13]።

ሐ. ዲያቆን÷ ይኸ ማዕረግ ስሙ እንደሚያመለክተው የአገልጋይነት የረዳትነት ሥልጣን ያለው እንጂ የመቀደስ ሥልጣን የለውም:: መስበክ ማስተማር ጳጳሱን÷ ቄሱን የመላላክ የመርዳት ሥልጣን ስላለው ከነዚህ ከ፫ቱ ማዕርገ ቤተ ክርስቲያን ገብቶ ይቆጠራል:: ስለ ዲቁና ማዕረግ ስለ አገልግሎቱም ቅዱስ መጽሐፍ ሰፋ አድርጎ ጽፎ እናገኘዋለን:: "እንዲሁም ዲያቆናት ጭምቶች ይሁኑ በ፪ ቃል የማይናገሩ ለብዙ የወይን ጠጅ የማይጎመጁ ነውረኛ ያልሆኑ ርኩስ ትርፍን የማይወዱ በንጹሕ ሕሊና የሃይማኖትን ምሥጢር የሚይዙ ሊሆኑ ይገባቸዋል[14]"::

፭. የምሥጢረ ክህነት የሚታይ አገልግሎትና የማይታይ ጸጋ÷ እንደ ማንኛውም ምሥጢር ሁሉ ምሥጢረ ክህነትም የሚታይ አገልግሎት የማይታይም ጸጋ አለው:: ይኸውም ተሿሚው ሀብተ ክህነትን ሲሻ በተወሰነለት ቦታ ሆኖ ደጅ ሲጠና÷ ጳጳሱ ሀብተ ክህነትን (ሥልጣን ክህነትን) ለማስተላለፍ ልብሰ ተክህኖውን ለብሶ በተወሰነው ቦታ ላይ ሆኖ ሲጸልይ ይታያል:: በዚህ በሚታይ አገልግሎት ደግሞ የማይታይ ጸጋ ይታደላል÷ ማለት ሥልጣነ ክህነት ከጳጳሱ ወደ ተሿሚው ካህን ሲተላለፍ፤ ሀብተ ክህነትን (ሥልጣነ ክህነትን) ገንዘብ ሲያደርግ አይታይም:: በዚህ በሚታየው የምሥጢር አገልግሎት የማይታየውን ጸጋ የሰው ልጅ ገንዘብ ያደርጋል:: ለዚህ የክህነት ሥልጣን መተላለፍ ዘር÷ ወገን ጎሣ አያስፈልገውም÷ እንዲሁ ከእግዚአብሔር ጥሪ የተሰጠው ለዚህ ማዕረግ ብቁ ሆኖ የቀረበው ሁሉ በሚገባ ጸሎት ተፍጽሞለት÷ አንብሮተ እድ ሲደረግለት ሥልጣነ ክህነትን ያገኛል:: በዚህ መልክ ሐዋርያት ሥልጣነ ክህነትን ከጌታ አገኙ÷ እነርሱም ደግሞ ለተከታዮቻቸው እያስተላለፉ በመጠበቅ ላይ ይገኛል::

፮. የምሥጢረ ክህነት ጥቅም:- በዚህ በምሥጢረ ክህነት ተራው ሰው በአንብሮተ እድ ተሹሞ ምድራዊ መልአክ ሰማያዊ ሰው ይሆናል:: ካህኑ ምንም ሰው ቢሆን ከሕዝባዊነት ተራ ይወጣል÷ የእግዚአብሔርንም የእንደራሴነት ቦታ ይይዛል::

የማሠርን የመፍታትን ሥልጣን ያገኛል:: ማንኛውም ካህን ሥልጣነ ክህነትን እንደተቀበለ የማንጻትን÷ የማጽናትን÷ የማስተማርን÷ የመምራትን÷ የማስተዳደርን ሥልጣን ከእግዚአብሔር ዘንድ ያገኛል÷ ገንዘብም ያደርጋል:: እንግዲህ ካህኑ በልብሱ ብቻ ካህን ሳይሆን በመንፈሱም በሥራውም የተለወጠ እውነተኛ የእግዚአብሔር ካህን ሆኖ መገኘት አለበት::

ም ዕ ራ ፍ ፲

ምሥጢረ ተክሊል÷

፩. ብሂል:- ምሥጢረ ተክሊል ማለት አንድ ወንድ ከአንዲት ሴት÷ አንዲት ሴትም ከአንድ ወንድ ጋር ተስማምተው በነፃ ምርጫቸውና ፈቃዳቸው በሚያደርጉት ጋብቻ ላይ ካህኑ ስምምነታቸውን በማጽናት ስለ አንድነታቸው ከእግዚአብሔርም ዘንድ ጸጋን ያገኙ ዘንድ የሚፈጽመው አገልግሎት የሚያስተላልፈው ጸሎት ነው::

ሀ. ከለለ÷ ጋረደ ብሎ የመጋረድ÷ የማክበር ጸሎት ለማለት ጸሎተ ተክሊል ተብሏል:: ሙሽራውና ሙሽራይቱ አንድ መጎናጸፊያ ለብሰው የአረቦን ክብር ተሰጥቷቸው ጸሎት ይደርስላቸዋልና::

ለ. ተከለለ ተቀዳጀ ዘውድ÷ አክሊል ደፋ የአረቦን ክብር ተቀበለ ለማለት በሙሽራውና በሙሽራይቱ ራስ ላይ የሚደፋውን የአረቦን አክሊል በመመልከት የወጣም ስም ይመስላል:: የምሥጢረ ተክሊል አመሠራረት:- ይህን ቅዱስ ምሥጢር የመሠረተው የሁሉ ፈጣሪ ቅዱስ እግዚአብሔር በሥነ ፍጥረት ጊዜ ነው:: ይኸንም እውነት ሊቀ ነቢያት ሙሴ እንዲህ ሲል ያቀርብልናል "እግዚአብሔርም ሰውን ፈጠረ÷ እግዚአብሔርም ባረካቸው እግዚአብሔርም አላቸው ብዙ ተባዙ ምድርንም ሙሏት÷ ግዟትም:: የባሕሩንም ዓሣ ግዙ የሰማይንም ኦፍ በምድር ላይ የሚንቀሳቀሰውንም እንስሳ ሁሉ ..."[1]::

እግዚአብሔር አምላክ ሁለቱን ጾታዎች ባረከ÷ ግንኙነታቸውንም ሕጋዊና የእርሱ ፈቃድ ሆኖ ከነርሱ ግንኙነት የተነሣ ምድርን የሰው ልጅ እንዲሞላ የመጀመሪያውን የተክሊል ቡራኬ እርሱው ፈጸመው:: ዛሬም እኛ ለሁለቱ ጾታዎች ማለት ለሙሽራውና ለሙሽራይቱ ግንኙነታቸው ሕጋዊ መባዛታቸውም የአምላክ ፈቃድ እንደሆነ አምነን በዚያን ጊዜ አምላክ ያስተላለፈውን ቡራኬና ጸሎት በማስተላለፍ ተክሊል እናደርስላቸዋለን:: እንዲሁም በጸሎት በቡራኬ ሁለትነት ጠፍቶ ባልና ሚስት አንድ እንዲሆኑ÷ እርሱ እርሷን ተከትሎ ወገኑን ትቶ መሄድ እንዳለበት እግዚአብሔር አምላክ አስቀድሞ እንዲህ ሲል ተናግሯል "እግዚአብሔር አምላክም ከአዳም የወሰዳትን አጥንት ሴት አድርጎ ሠራት ወደ አዳምም አመጣት አዳምም አለ አሁን ይኸች አጥንት ከአጥንቴ ናት ሥጋዋም ከሥጋዬ ናት ይችም ሴት ትባል ከወንድ ተገኝታለችና÷ ስለዚህ ሰው አባቱንና እናቱን ይተዋል በሚስቱም ይጣበቃል ሁለቱም አንድ ሥጋ ይሆናሉ"[2]:: ይኸም ሁሉ ምሥጢረ ተክሊልን ቅዱስ እግዚአብሔር የጀመረው ያዘዘው የመሠረተው መሆኑን የሚያስረዳ ነው::

ጌታችን ኢየሱስም በሐዲስ ኪዳን አጽንቶ በትምህርት መልክ ንግግር በማድረግ በሠርግ ቤትም በመገኘት ጋብቻን ባረከ፤ ምሥጢርነቱንም አጸደቀ÷ ይኸም የ፫ ቀን ጸሙን በመፈጸም በ፫ኛው ቀን በገሊላ ቃና በሠርግ ቤት ተገኝቶ የመጀመሪያውን ተአምራት ገልጧል ጋብቻን ባርኳል[3]:: እንዲሁም ለፈተና ፈሪሳውያን ስለ ባልና ሚስት ሕይወት በጠቀቱ ጊዜ ማለት ባልና ሚስት መፋታት ወይም አለመፋታት እንደሚገባ በጠየቁት ጊዜ የሰጠው መልስ የመጀመሪያውን የሥነ ፍጥረቱን ዓላማና የጋብቻውን ቃል ኪዳን በመጥቀስ ነው[4]:: ነገሩን በማጽናት ባልና ሚስት አንድ ናቸው እንጂ ሁለት አይደሉም÷ እግዚአብሔር አንድ ያደረገውን ሰው ሊለይ አይችልም አይገባውም ሲል ተናግሯል[5]:: ቅዱስ ጳውሎስም የጋብቻን ክብር÷ ትርጉሙንም ምሳሌውንም በመግለጥ ሙሽራውን በክርስቶስ÷ ሙሽራይቱን በቤተ ክርስቲያን እየመሰለ ክርስቶስ ከቤተ ክርስቲያን ከቶ እንደማይለይ እንዲሁም ባል

ከሚስቱ ሊለይ እንደማይገባ ሰፋ ያለ ማብራሪያ ሰጥቶ አስተምሯል ጽፏልም:: በተለይ የምሥጢረ ተክሊልን እውነተኛ ምሥጢርነት ሲናገር "ይኸ ምሥጢር ዐቢይ ነው÷ እኔ ግን ስለ ክርስቶስና ስለ ቤተ ክርስቲያን ተናግሬያለሁ" ብሏል[6]:: ምሥጢረ ተክሊል በዚህ መልክ የተመሠረተ ከፍተኛ ዓላማ ያለው ቅዱስ እግዚአብሔር ያዘዘው በመሆኑ በቅዱስ መጽሐፍ የተደረገ የሰው ዘር የሆነ ሁሉ ሊደግፈው ሊፈጽመውም የሚገባ ነው÷ እውነተኛው ጋብቻ የሚሆነውም በዚሁ መልክ የሚፈጸመው አንድ ወንድ በአንዲት ሴት÷ አንዲት ሴትም በአንድ ወንድ ብቻ ሆኖ በተክሊል በቤተ ክርስቲያን ጸሎት የተጋቡት ጋብቻ ነው::

፪. <u>የጋብቻ ዓላማ</u>:- ጋብቻ በመሠረቱ የእግዚአብሔር ትእዛዝ ይሁን እንጂ የተለያዩ ዓላማዎች አሉት÷ እነርሱም:-

ሀ. ዘር ለመተካት ምትክም ለማድረግ ነው÷ ቅዱስ እግዚአብሔር አዳምንና ሔዋንን ፈጥሮ ብዙ ተባዙ ምድርንም ምሏት ባለ ጊዜ እንደ ሌሎች እንስሳት በሥነ ፍጥረት ጊዜ ብዙ ወንድ ብዙም ሴት ስላልፈጠረ አንድ ወንድ በአንዲት ሴት÷ አንዲት ሴትም በአንድ ወንድ ጸንተው ሕጋዊ ጋብቻ ኑሯቸው በሕጋዊ ግንኙነታቸው ዘር ለመተው÷ ምትክ ለማድረግ እንዲችሉ ያደረገው የመጀመሪያ ዓላማ ነው::

ለ. ለመረዳዳት÷ ባል የውጭውን ሚስት ደግሞ የውስጡን የሚመለከታትንም ሁሉ እርሱም የሚመለከተውን ሁሉ በመፈጸም ተረዳድተው እንዲኖሩ ነው::

ሐ. ፈቃደ ሥጋቸውን ለመፈጸም÷ ማንኛውም ፍጥረት ሁሉ አንድ ጾታ ከሌላው ከአገኘው ጋር ግንኙነት ያደርጋል÷ ሰው ግን የተለየ ክቡር ፍጥረት ስለሆነ ወንዱም የራሱ የግሉ የሆነች ሴት እንድትኖረው÷ ሴቷም የግሏ የሆነ ወንድ ይኖራት ዘንድ ጋብቻ አስፈለገ:: እንግዲህ ይኸ ግንኙነት ከሥጋዊ ስሜት የተነሣ ብቻ እንዳይሆን መንፈሳዊም ዓላማ ይኖረው ዘንድ በጸሎትና በቡራኬ በተክሊልም የሚፈጸም ምሥጢር ሆነ::

የሁለቱ የጋራ የሆነ አብረው ሊፈጽሙት የሚገባቸው ግዴታዎች አሉ÷ እነዚህም:-

1. ወንዱ በሴቷ ፈቃድ መሄድና መኖር÷ ሴቷም በወንዱ ፈቃድና ትእዛዝ መተዳደር በግድ አለባቸው÷ እርሱ የርሷ እርሷም የእርሱ እሥረኞች መሆናቸውን ሁለቱም ማወቅና መረዳት አለባቸው::

2. የጋራ ልጆቻቸውን በጋራ መመልከት መከባከብ÷ ማሳደግ÷ በሥነ ምግባርና በሃይማኖት መምራት አለባቸው::

3. ቤታቸው በጋራ እንዲጠበቅ ሁለቱም እንደ አንድ ቃል ተናጋሪ እንደ አንድ ልብ መካሪ ሆነው ማስተዳደር አለባቸው:: ሌላም ከዚህ ጋር የተያያዘና ይሽን የመሰለ ብዙ ስላለ በዚህ መልክ መፈጸም ግዴታቸው ነው::

፫. <u>ጋብቻ የማይፈታ ምሥጢር ነው</u>:- ባልና ሚስት አንድ አካል እንጂ ሁለት አይደሉም÷ ስለዚህ እግዚአብሔር አንድ ያደረገውን ሊለይ የሚችል የለም ሲል ክርስቶስ እንደተናገረው በሙሉ ነፃነታቸው ሁለቱ ወገኖች ተስማምተው ከተጋቡ በኋላ በምንም መልክ መለያየት መፋታት አይገባቸውም:: ፈሪሳውያን ለክርስቶስ በፈተና መልክ ያቀረቡለት ጥያቄ ባል ሚስቱ ባጠፋች ጊዜ መፍታት ይችላል ወይስ አይችልም በማለት ነበር÷ ክርስቶስ ግን መጀመሪያውን ሔዋን ከአዳም ጎን የተፈጠረችው አካሉ እንድትሆን ከእርሱ ልትለይ እንደማትችል የሚያስረዳ ነው÷ ስለዚህ ማንኛውም ወንድ ሚስቱን መፍታት አይችልም ሲል አስረድቷቸዋል[7]:: እነርሱ እንግዲያ ምነው ሙሴ ባል ሚስቱን ሊፈታ ከፈለገ የፍችውን ደብዳቤ ሰጥቶ እንዲሰዳት ይል የለም ብለው ለጠየቁት መልስ ሲሰጥ ሙሴስ ስለ ሕዝቡ ክፋት እንደ ቅጣት አድርጎ ጻፈ ሕግንም ሠራ እንጂ በመሠረቱ እንዲህ አይደለም ሲል መለሰ:: ከዚያም በማያያዝ "እኔም እላችኋለሁ ሚስቱን ያለዝሙት ምክንያት የፈታ ሁሉ ሌላይቱንም ያገባ ፈጽሞ አመነዘረ የተፈታችውንም ያገባ ፈጽሞ አመነዘረ" ሲል ተናገረ[8]:: የሰው ልጅ ሚስቱን በማውጣትና በማግባት አሠርቱ ቃላትን በአንድ ጊዜ ይሽራል÷ ይኸውም

ከአሥሩ ቃላት ፮ኛው አታመንዝር የሚለው ነውና[9]:: ከዚህ ቃላትም ውስጥ ፫ኛው አንቀጽ "እኔ ግን እላችኋለሁ ምሽቱን የፈታ ሁሉ ያለዝሙት ምክንያት እርሱ አመንዝራ አደረጋት የተፈታችይቱንም ያገባ አመነዘረ" የሚለው ነውና[10]:: እንግዲህ ሚስትን በመፍታት እርሱም እርሷም አመንዝራ ሆኑ አመንዝራም ተባሉ÷ የተፈታውንም ወገን ያገባ አመንዝራ ሆነ:: እንዲሁም የተፈጥሮ ሕግንም አፈረሰ÷ ማለት ጥንቱን ሰው ሲፈጠር አንድ ወንድ በአንዲት ሚስት÷ አንዲት ሴት በአንድ ወንድ ጸንተው ሊኖሩ ነበርና[11]:: መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስም ይሽን እውነት ሲያጸና እንዲህ ይላል "እርሱ ግን መለሰ አላችውም አላነበባችሁምን የፈጠረ አስቀድሞ ወንድና ሴት አድርጎ እንደፈጠራቸው አለም ስለዚህ ሰው አባቱንና እናቱን ይተዋል ምሽቱን ይከተላል ሁለቱም አንድ ሥጋ ይሆናሉ"[12]:: የአንድነት ትርጉምና ምሥጢር እንዳለው የሚያስረዳ ነው÷ ይሽም ከሆነ በምንም ምክንያት ጋብቻ የማይፈታ ምሥጢር ነው:: እንዲሁም አንድ ወንድና አንዲት ሴት ብቻ ከመጀመሪያው መፈጠራቸው ጋብቻ የማይፈታ ምሥጢር መሆኑን ወንድም በአንዲት ሴት ሴቷም በአንድ ወንድ ብቻ ጸንተው መኖር እንዳለባቸው የሚያመለክት ምሥ ጢርና ትርጉም ነው:: ቅዱሳን ሐዋርያት የጌታን ትምህርትና የምሥጢሩንም ቅዱስነት በመረዳት ጋብቻ የማይፈታ ምሥጢር እንደሆነ እያስፋፉ ጽፈዋል አስተምረዋልም÷ ቅዱስ ጴጥሮስም ሴቶች ከባሎቻቸው÷ ወንዶችም ከሚስቶቻቸው ጋር መኖር እንዳለባቸው ሰፋ አድርጎ ተናግሯል[13]:: ቅዱስ ጳውሎስም እየመላለሰ የጋብቻን ቅዱስነት እየገለጠ ተናግሯል እርሱም እንዲህ ይላል "የተጋቡትን ግን አዛቸዋለሁ እኔም አየደለሁም ጌታ እንጂ÷ ሴት ባሏን እንዳትፈታ ብትፈታውም ሳታገባ ትኑር ወይም ከባሏ ጋር ትታረቅ ወንድም ሚስቱን አይተው[14]":: ለእያንዳንዳቸው ሲገልጥ ደግሞ እንዲህ ይላል "በሚስት ታሥረህ እንደሆን ከርስዋ መለየት አትሻ÷ ያለ ሚስት እንደሆንክ ሚስት አትፈልግ" ይላል[15]:: እንዲሁም ሴቷን እንዲህ ይላል "ሴት በባሏ ሕግ የታሠረች ናት እርሱ ባለበት ዘመን ሁሉ÷ ባልዋ ግን ከሞተ በኋላ ተፈታች÷ የወደደችውንም ታግባ÷ ነገር ግን በጌታችን"[16]::

በዚህ መልክ በየቦታው እየመላለሰ ጽፏል አስተምሯል፡ ዋናው ግቡ ግን ባልና ሚስት በአንድ ላይ መኖር እንዳለባቸው ጋብቻም የማይፈታ ምሥጢር መሆኑ ነው።

ቤተ ክርስቲያንም የሰውን ጥንተ ተፈጥሮ፡ በመመልከት የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስንም ትምህርት በመከተል ጋብቻን በምሥጢርነት ደረጃ አክብራ ተቀብላ ስትጠብቅ፡ እየባረከች ስታጋባ የማይፈታ ምሥጢር መሆኑንም ስታስተምር ኑራለች፡ አሁንም ትገኛለች። የተለያዩ ጸታዎች በአንድ ሐሳብ በአንድ መንፈስ በፍጹም ፍቅር ለመኖር ይችሉ ዘንድ መንፈሳዊ ፍቅርንም በልቦናቸው በማሳደር፡ ልዩነትን በማጥፋት፡ አንድነትን በማጠንከር፡ የሰውን ማኅበራዊ ኑሮን በማጠናከር ትገኛለች። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያንም እስካሁን የምታጸናው የአንድ ጊዜ ጋብቻን ብቻ ነው፡ መፍታትን ከቶ አትፈቅድም፡ ምንም ጋብቻ ቅዱስ ቢሆንም የማይፈታም ምሥጢር ቢሆንም በሕጋዊ ጋብቻ ከጸናው ወገን ይልቅ ሕግ አፍራሹ የበዛ ነው። ከዚህም የበለጠ በሕገ ወጥነት የሚኖረውና የጋብቻን ቅዱስነት የሚያረክሰው የበዛ ነው።

፬. <u>የምሥጢረ ተክሊል የሚታይ አገልግሎት የማይታይ ጸጋ</u>፡- እንደሌሎች ምሥጢራተ ቤተ ክርስቲያን በምሥጢረ ተክሊልም የሚታይ አገልግሎት አለ፡ ይኸውም ሁለቱ ሙሽሮች የሙሽራ ልብስ ለብሰው፡ በጸሎት ቦታ ተቀምጠው፡ ካህኑም ልብሰ ተክህኖውን ለብሶ ለምሥጢረ ተክሊል የሚሆነውን ጸሎት ሲያደርስ ይታያል። የማይታይ ጸጋ ደግሞ ሁለትነት ጠፍቶ አንድነት ሲጸና፡ ጸጋን በረከትን ሲያገኙ ሲተላለፍላቸውም አይታይም። በእግዚአብሔር ቃልና በካህኑ ጸሎት በዚህ በሚታይ አገልግሎት የማይታይ ጸጋ ሲተላለፍ ይገኛል። ሁለትነት ይጠፋል፡ አንድነት ይጸናል፡ ስለዚህም እግዚአብሔር አንድ ያደረገውን ሊለይ የሚችል የለም።

፭. <u>የምሥጢረ ተክሊል ጥቅም</u>፡ የሰው ዘር ይበዛ፡ ጸጋ መንፈስ ቅዱስም ይሰጥ ዘንድ ጋብቻ በቡራኬ በጸሎት ይፈጸማል። የወንድና የሴት ጸታነት እንዳለ ሲሆን የሐሳብ አንድነት ይፈጠራል፡ በሁለቱም መካከል ፍጹም የሆነ መግባባት

ስምምነት ይገኛል፡ ይኸም የምሥጢረ ተክሊል ጥቅም ነው። የመጀመሪያው ፍጥረት አዳም ሚስቱ ሔዋን ከጎኑ እንደተፈጠረች ሁለቱ ደግሞ አንድ አካል እንደሆኑ ያው የእግዚአብሔር ቃልና ቡራኬ ዛሬም አንድ ወንድ ለአንዲት ሴት አንዲት ሴትም ለአንድ ወንድ ሁነው ለሚጋቡ ይተላለፍላቸዋል፡ ሁለቱም አንድ አካል ይሆናሉ።

ም ዕ ራ ፍ ፱

ምሥጢረ ቀንዲል፡

፩. <u>ብሂል</u>፡- ምሥጢረ ቀንዲል ማለት በካህኑ ጸሎትና ቡራኬ ብሽተኛውን ሰው በተባረከው ዘይት በመቀባት ከበሽታው መዳንን፡ ከኃጢአቱም መንጻትን የሚያስገኘው ኃይል ነው። ይኸም ምሥጢር ለአካለ ሥጋም ለአካለ ነፍስም ጤንነትን ለመስጠት የእግዚአብሔርንም ጸጋ ለማስተላለፍ የሚችል ነው።

፪. <u>የምሥጢረ ቀንዲል አመሠራረት</u>፡ ይኸንን ምሥጢር ጌታችን ኢየሱስ እንደመሠረተው የታወቀ ነው። ይኸንም የሚያስረዳ ፲፪ቱን ሐዋርያት ጠርቶ ሥልጣንን በሰጣቸው ጊዜ እንደሆነ ይታወቃል፡ እርሱም እንዲህ ሲል ይገልጥልናል "አሥራ ሁለቱንም ደቀ መዛሙርት ወደርሱ ጠራቸው ሥልጣንንም ሰጣቸው በርኩሳን አጋንንት ላይ፡ ያወጧቸው ዘንድ ደዌንም ሕማምንም ይፈውሱ ዘንድ"[1]።

ይኸንም ሥልጣን ሐዋርያት እንዳገኙ ከጌታ ጋር ሳሉ ወደ ልዩ ልዩ ቦታ እየሔዱ እየፀለዩ ዘይትም እየቀቡ ድውይ ይፈውሱ፡ አጋንንትንም ያስወጡ፡ ልዩ ልዩ ተአምራትንም ያደርጉ ነበር። ይኸንንም እውነት ወንጌላዊ ማርቆስ እንዲህ ሲል ይገልጥልናል "በወጡ ጊዜም አስተማሩ ንስሐ ይገቡ ዘንድ፡ እጅግ ሰይጣናትን አወጡ፡ በዘይትም ብዙ ድውያንን ቀቡ አዳኗቸውም"[2]።

ጌታ ከተነሣ በኋላም ይኸን የማዳን ኃይል እንደሰጣቸው በሰይጣናትም ላይ እንዳሠለጠናቸው ይኸንንም ቅዱስ ምሥጢርም እንደ መሠረተው የሚገልጥ ደግሞ "ያመኑትንም ይኸች

ተአምራት ትከተላቸዋለች÷ በስሜ ሰይጣናትን ያወጣሉ÷ በአዲስ ቋንቋም ይናገራሉ÷ እባብ ይይዛሉ የሚገድልም ነገር ቢጠጡ አይጎዳቸውም:: እጃቸውን በድውያን ላይ ይጭናሉ እርሳቸውም ይድናሉ" ሲል እናገኘዋለን[3]:: ይኸም አገልግሎት በሁሉ ዘንድ የታወቀ ሕጋዊም እንደነበረ በቅዱስ ያዕቆብ ትምህርት ልንረዳው እንችላለን÷ ማለት እርሱ ምሥጢረ ቀንዲልን ሕጋዊ አገልግሎት ቅዱስ ምሥጢርም አድርጎ እንዲህ ሲል ጽፎልናል "ማንም ከናንተ ቢታመም የቤተ ክርስቲያንን ቀሳውስት ይጥራ÷ ይጸልዩለትም÷ ዘይትም ይቀቡት በጌታ ስም:: የሃይማኖት ጸሎትም ድውዩን ትፈውሳለች ጌታም ያስነሣዋል÷ ኃጢአትም ሠርቶ እንደሆን ትሠረይለታለች"[4]:: ቤተ ክርስቲያን ይኸን ቅዱስ ምሥጢር ሲወርድ በመጣው ትውፊት መሠረት ስትፈጽመው ኑራለች በመፈጸምም ላይ ትገኛለች::

፫. <u>የምሥጢረ ቀንዲልና የሜሮን ልዩነት</u>÷ ምሥጢረ ሜሮን በመጀመሪያ ሲሠራ ከተለያዩ ሽቱነት ካላቸው ዕፅዋት የሚወጣ ቅብዕ ነው:: ቀጥሎም በፓትርያርክና በሊቃነ ጳጳሳት ጸሎትና ቡራኬ የሚከበር ቅብዕ ነው:: አገልግሎቱም ሀብተ መንፈስ ቅዱስን ለመስጠት ማኅተም መንፈስ ቅዱስም ለመሆን ለአዲስ ተጠማቂ ሰው የሚሰጥ ነው:: እንዲሁም አዳዲስ ንዋየ ቅድሳት ወደ ቤተ ክርስቲያን ሲገቡ ይባረካሉ÷ በሜሮንም ይከብራሉ÷ አዲስ ቤተ ክርስቲያን ሲባረክ በሜሮን ይከበራል÷ ሜሮን ለነዚህ አገልግሎት ብቻ ይውላል እንጂ ለሌላ ለምንም የማይውል ምሥጢር ነው:: እንዲሁም ለሰውም ቢሆን አንድ ጊዜ ማኅተመ መንፈስ ቅዱስ ሁኖ ይሰጣል እንጂ የማይደገም ምሥጢር ነው:: ከጥምቀት ቀጥሎ ወዲያው የሚፈጸም እንደ ምሥጢረ ጥምቀትም የማይደገም ምሥጢር ነው:: ምሥጢረ ቀንዲል ግን ቅብዕ እየተባለ የሚጠራው ከንጹሕ የወይራ ዘይት ብቻ የሚወጣ ሆኖ በየጊዜው ለበሽተኞች የሚደረግ አገልግሎት ነው:: ማንም ሰው በማንኛውም ጊዜ ቢታመም ካህኑን ጠርቶ ምሥጢረ ቀንዲል እንዲፈጸምለት ሊጠይቅ ይችላል÷ ተደጋግሞም ሊፈጸምለት ይቻላል::

ልዩነታቸው እንግዲህ ሜሮን የመንፈስ ቅዱስ ማኅተም ሲሆን ለክርስትናው መጽናትን ለመንፈስ ቅዱስ መስጠት ምክንያት ይሆናል÷ ቀንዲል ግን ለታመሙ ሰዎች ደዌ ሥጋም ደዌ ነፍስም ላለባቸው የሚደረግ አገልግሎት ነው:: ይኸ ምሥጢረ ቀንዲል ኃጢአትን የማሥተሠርይ ኃይል ስላለው ሰው ከፈጸመው በደል ለማንጻት በጥምቀት ጊዜ ከመጠመቁ በፊት ዘይት እንዲቀባ የቤተ ክርስቲያን ሕግ ያዛል::

፬. <u>የምሥጢረ ቀንዲልና ንስሐ ልዩነት</u>÷ ምሥጢረ ንስሐ ለጤነኛ ሰው የሚፈጸም አገልግሎት ሲሆን ምሥጢረ ቀንዲል ግን በደዌ ለተያዙ ሰዎች የሚፈጸም አገልግሎት ነው:: ምንም ደዌ ሥጋም ለደዌ ነፍስ÷ ደዌ ነፍስም ለደዌ ሥጋ ምክንያት መሆኑ ባይቀርም ስለዚህ ለአንዱ ሕመም የሚፈጸመው አገልግሎት ሌላውንም የሚፈውስ ቢሆንም ምሥጢረ ንስሐ የተባለው ምሥጢር አንድ ሰው ንስሐ ገብቶ ለካህን ተናዝዞ ከሠራው በደል የሚነጻበት ምሥጢር ነው:: ምሥጢረ ቀንዲል ግን በሽተኛው ሰው ጸሎተ ቀንዲል እንዲደርስለት በጠየቀ ጊዜ አስፈላጊው ጸሎት በካህኑ ተፈጽሞ በሽተኛው የሃይማኖቱን ዘይት ሲቀባ ይድናል÷ ኃጢአቱም ይሠረይለታል[5]:: ልዩነቱ እንግዲህ ምሥጢረ ንስሐ ለጤነኛ ሰው ሲደረግ÷ ምሥጢረ ቀንዲል ግን ለበሽተኞች የሚደረግ አገልግሎት ነው:: እንዲህም ምሥጢረ ንስሐ በመጸጸትና ንስሐ በመግባት በካህኑም ጸሎት ብቻ የሚፈጸም ሲሆን ምሥጢረ ቀንዲል በዘይቱ ላይ ተጸልዮ የሚቀባ ነው::

፭. <u>በምሥጢረ ቀንዲል የሚታይ አገልግሎት የማይታይ ጸጋ</u>÷ ይኸ ምሥጢረ ቀንዲልም በመፈጸሙ በሚታዩ አገልግሎቶችና ምልክቶች የማይታይ ጸጋ ይገኝበታል÷ ይኸውም÷ በሽተኛው ምሕረትን÷ ፈውስን ደጅ እየጠና ተቀምጦ ይታያል ለእርሱም የሚቀባው ዘይት በተወሰነው ቦታ ተዘጋጅቶ ሲጸልይበት÷ ካህኑም ልብሰ ተክህኖውን ለብሶ ለጸሎተ ቀንዲል የተወሰነውን ጸሎት ሲፈጽም ይታያል:: በዚህ በሚታየው አገልግሎት ግን ፈውስ ይሰጣል÷ የኃጢአት ሥርየት ይገኛል÷ ግን ይኸ እንዴት እንደሚሆን አይታይም አይመረመርም::

ክፍል ፲

ምሥጢረ ትንሣኤ ሙታን በጠቅላላው::

ምዕራፍ ፩

ጠቅላላ የሰው ትንሣኤ፤

ትንሣኤ ማለት ተንሥአ ካለው ከግዕዝ የወጣ ቃል ነው÷ ይኸም በተለይ ሰው ከፈረሰና ከበሰበሰ በኋላ አካል ገዝቶ ሕይወት አግኝቶ ለሚነሣው ትንሣኤ የሚነገር÷ ቃል ነው:: ይኸም ነገር ረቂቅ በመሆኑ በአእምሮም ለመረዳትም ከባድ በመሆኑ ምሥጢር ተብሏል:: ይሁን እንጂ ማንም ሰው መ.ቶ ፈርሶ በስብሶ እንደማይቀር በመጨረሻው ጊዜ እንደሚነሣ የታወቀ ነው ለዚህም አስረጅ መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ የሙታን በኩር ሁኖ አስቀድሞ ተነሥቷል፤ ሐዋርያው ጳውሎስም የክርስቶስን ትንሣኤ ለኛ አብነት እንደሆነ አስፋፍቶ ጽፎ እናገኘዋለን[1]::

ከክርስቲያን እምነት ወይም ትምህርት ውስጥ ታላቁና ከፍ ያለው ምዕራፍ የሰው ልጅ ተስፋ የሚሆነው የሚጠ ባበቀውም የትንሣኤ ሙታን ነገር ነው÷ ምክንያቱም ሰው እንደ እንስሳትና እንደ አራዊት ሁሉ በዚህ ዓለም ብቻ ኑሮ ፈርሶ በስብሶ አመድና ትቢያ ሁኖ የሚቀር ወይም የሚጠፋ ቀላል ፍጥረት አይደለምና:: ከሞተ በኋላ÷ እንደገና አካል ገዝቶ በክብር ወይም በሐሳር ይኖር ዘንድ ፍርድ የሚሰጠው ፍጥረት ነው:: ዘለዓለማዊ ሕይወትን ገንዘብ አድርጎ÷ የእግዚአብሔርንም ልጅነት አግኝቶ÷ መንግሥቱን ወርሶ የሚኖር÷ ወይም እሳቱ ወደማይጠፋ ትሉ ወደማያንቀላፋ ዘለዓለማዊ ፍዳ ተጥሎ ሲያለቅስ÷ የሚኖር ፍጥረት ነው እንጂ[2]::

ሰውን ከሌላው ፍጥረት ለይቶ ክቡር ፍጥረት የሚያሰኘው መጀመሪያ እግዚአብሔር በአርአያውና በምሳሌው ስለ ፈጠ ረው÷ የሁሉም ገዥ የሁሉም አስተዳዳሪ ስለ አደረገው ነው[3]::

ፀኖው ደግሞ ከሞተ በኋላ ተነሥቶ ሕይወትን አግኝቶ ልጅነትን ገንዘብ አድርጎ ለዘለዓለም እንዲኖር በቸርነቱ ያደለው ስለሆነ ነው:: ሁላችን እንደምንረዳው ይኸ ዕድል ለማንኛውም ተንቀሳቃሽ ፍጥረት ሁሉ ከቶ አልተሰጠውም÷ ነገር ግን አሁን ያለንበት ዓለም ወይም ይኸ አሁን ያለን ሕይወት እንደ ጥላ ወይም እንደምሳሌ ያለ ተለዋዋጭ ወይም ተሎ የሚያልፍ የሚጠፋ ያልተደላደለ ውጤቱም ያልታወቀለት ሕይወት ስለሆነ÷ ኑሯችን በዳበሳ ወይም በጥርጥር እንደሚገኝ ነው÷ ተስፋችንና ምኞታችን ሁሉ ወደፊት በምትመጣው ዘለዓለማዊ ሕይወት ብቻ የተደገፈ ነው÷ ስለዚህም ሃይማኖታቸው የቀና ሊቃውንት "ወንሴፎ ትንሣኤ ሙታን ወሕይወተ ዘይመጽእ ለዓለም ዓለም" ሲሉ ተስፋችን ምኞታችን የሙታን መነሣትንና የሚመጣውን ሕይወትም እንደሆነ አረጋግጠው መስክረዋል[4]::

ነገር ግን የምትመጣዋ ዘለዓለማዊት ሕይወት ከዛሬው ሕይወታችን ጋር የተያያዘችና የተደገፈች ናት÷ ማለት ማንኛውም ሰው እንደ እውነተኛ ክርስቲያንነቱ በጎ አድራጎትን በመፈጸም ቅዱስ ስሙን በመጥራት ሕጉንም በመጠበቅ የኖረ እንደሆነ÷ ለምትመጣው ዘለዓለማዊ ሕይወት ተባባሪ ሊሆን ይችላል:: ልዑል እግዚአብሔር የሰውን ልጅ ለከንቱ አልፈጠ ረውም÷ ስሙን ቀድሶ ክብሩን እንዲወርስ አደለው እንጂ÷ ለዚህም ዓላማ ፈጠረው እንጂ÷ ስለዚህ ለሚወዳቸውና ቅዱስ ፈቃዱን ለሚፈጽሙ ሁሉ አስቀድሞ የሕይወትን የዕረፍትን ቦታ እንደ አዘጋጀ ለማጠየቁ "ኑ እናንተ የአባቴ ቡሩካን የሰማይ መንግሥትን ትወርሱ ዘንድ ዓለም ሳይፈጠር ያዘጋጀላችሁን" ሲል ክርስቶስ በኋላ ጊዜ እንደሚጠራቸው አስቀድሞ አስተምሯል[5]::

ቅዱስ ጳውሎስም ይኸን አምላካዊ ቃል በመመርኮዝ "ዓይን ያላየው ነው÷ ጆሮም ያልሰማው ነው በሰው ሕሊናም ያልታሰበ ነው እግዚአብሔር ለሚወዳቸው ያዘጋጀው"[6]:: ሲል ልዑል እግዚአብሔር ለሰው ልጅ አስቀድሞ ያዘጋጀለትን በኋለኛው ዘመን የምትመጣውን ሕይወት መሰል የሌላት

መሆኗንና የክርስቶስም ቃል የማይታበልና እውነተኛ እንደሆነ በመደገፍ መሰከረ::

ስለምሥጢረ ትንሣኤ ሙታን ትምህርት የቤተ ክርስቲያናችን አባቶች የወሰኑት÷ ያስተማሩት የጻፉትም ብዙ አለ፤ ከዚያም ውስጥ መንገደ ሰማይ ብለው የሰየሙት ምዕዳን ሰፋ ያለ አስተያየትን ይዞ ይገኛል÷ ይኸም ትምህርት ከሌላው ክርስቲያኑ ዓለም ትምህርት ጋር በትክክል ይገናኛል÷ በተለይም ሰው ከሞተ በኋላ እስከ ምጽአት ደግሞም ከምጽአት በኋላ እስከ ዘለዓለም ስላለው ፍርድ ወይም ሕይወት ከፍ ያለ ዝርዝር አስተያየት ይገኝበታል::

ስለ ትንሣኤ ሙታን ያለው እምነት በጥንት ዕብራውያን የታወቀና የተረዳ ቢሆንም ከነርሱ ውስጥ ትንሣኤ ሙታን የለም የሚሉ መናፍቃን መነሣታቸው አልቀረም÷ ይሁን እንጅ በጠቅላላው አስተያየት የሰው ትንሣኤ እውነተኛ ትምህርት እንደሆነ የታመነ ነበር÷ አንዳንድ ስሑታን እንደ ሰዱቃውያን ያሉት በክርስቶስ ጊዜ እንኳን ሳይቀር ክርክራቸውን በመቀጠል ቢነሱም ምሳሌውን በምሳሌ አሉታውን በአዎንታ አፍርሶ የትንሣኤ ሙታን ትምህርት እውነት መሆኑን "መጻሕፍትንና የእግዚአብሔርን ኃይል አታውቁምና ትስታላችሁ" ሲል ክርስቶስ ወቅሶ አስረድቷቸዋል[7]::

ክርስቶስ ስለትንሣኤ ሙታን አስቀድሞ ሰፋ አድርጎ አስተምሯል[8]:: ትምህርቱንም አማናዊ በማድረግ ራሱ ከሙታን ተለይቶ ተነሣ[9]:: ይኸም አምላካዊ ኃይል ሁላችንን እንደሚያስነሣን የሚያመለክት ነው÷ ማለት ክርስቶስ የሠራው ሁሉ ለኛ አብነት ነውና:: እኛ ይኸን ልናምን በዚህም ልንጽናና እንደሚገባን ነገሩም እውነት እንደሆነ÷ ለማስረዳት ቅዱስ ጳውሎስ "እኔም ብሆን እርሳቸውም ቢሆኑ እንዲሁ እናስተምራለን:: እንዲሁም እናንተ አመናችሁ÷ ክርስቶስ ግን ከሙታን ተነሣ ብለን ካስተማርን እንደምን ከእናንተ ወገን ሰዎች ይላሉ ትንሣኤ ሙታን የለም? ትንሣኤ ሙታንስ ከሌለ ክርስቶስ አልተነሣም:: ክርስቶስም ካልተነሣ ማስተማራችን ከንቱ ነው:: ማመናችው ደግሞ ምናምን ነው:: አሁን ግን

ክርስቶስ ከሙታን ተነሣ÷ ለአንቀላፉትም መጀመሪያ ሆነ:: ሞት በሰው እንደሆነች እንዲሁም በክርስቶስ የሙታን ትንሣኤ ሆነች"÷ ሲል አስፋፍቶ ጽፏል::[10] የሰው ክብሩም ውርደቱም የሚታወቀው በትንሣኤ ሙታን ጊዜ ብቻ ነው÷ የአሁኑ ግን ጊዜያዊ ሕይወት በመሆኑ ክብሩም ያልፋል÷ ይጠፋል÷ ውርደቱም ያልፋል÷ ይረሳል÷ ከትንሣኤ ሙታን በኋላ ያለው ሕይወት ግን ካገኙ ማጣት ከገቡ መውጣት÷ ከተደሰቱ ማዘን ስለሌለ ሁል ጊዜ በደስታ ተውጠው ስለሚኖሩ የሰው ልጅ ሕይወት የሚገለጠው በዚያን ጊዜ እንደሆነ ለሁሉም የተረዳ ነው:: የሰው ልጅ ግን የምትመጣውን ዘለዓለማዊ ሕይወት ረስቶ ወይም ዘንግቶ ለዕለቱ እንኳን የማያስብ ሁኖ ይገኛል÷ እያንዳንዱ ደግሞ አሰብንም ቢሉ ወይም ቢመስላቸው በመብል በመጠጥ እየተሳቡ የዕለቱን እንጂ የዓመቱን እንኳን ባለማሰብ ከሕይወት መዝገብ ስማቸውን ከፍጥረት ተራ ተፈጥሯቸውን አውጥተው ይገኛሉ:: የሰው ምድራዊ ወይም ጊዜያዊ ሕይወት እንደ ዕፀ ከንቱ በቅጽበት ያልፋል÷ ይጠፋል÷ ይኸች ዕፀ ከንቱ የተባለች በአንድ ቀን በቅላ÷ አብባ÷ አፍርታ በዚያው ዕለት ደግሞ ደርቃ ታድራለች:: የሰው ልጅ ሕይወትም እንዲሁ÷ ከመታየቱ መጥፋቱ ሲቀድም ይገኛል÷ ሆኖም ይኸ ሞት አይደለም ወይም አይባልም÷ የሰው ሞቱ ከእግዚአብሔር ልጅነትና ከዘለዓለማዊ ሕይወት መለየቱ ብቻ ነው:: ይኸን ግን የሚገነዘበው የለም÷ አንዳንዱም አወቅን ወይም የተጠነቀቅን ቢመስላቸውና ቢጣጣሩም ከጊዜያዊ ሞት ለማምለጥና ለመዳን ብቻ ነው÷ ያውም ሊሆን አይችልም::

እንዲያውም ብዙዎች ሞትን ከመፍራታቸው የተነሣ የቀቢጸ ተስፋ አነጋገር ይናገራሉ÷ ማለት ሞት ላይቀር እንብላ እንጠጣ በማለት የሚናገሩ ይገኛሉ÷ እንደዚህም ያሉትን ተስፋ ቢሶች ጳውሎስ ሲዘልፋቸው "እንብላ እንጠጣ ነገ እንሞታለን÷ የሚሉ ሰዎች አያስታችሁ" ብሏል::[11] ክርስቶስም ሲያስጠነቅቅ "በነፍሳችሁ ግን ተጠንቀቁ ልባችሁ በስስት በስካርም እንዳይደነድን÷ ስለ አዳርም በማሰብ ያም ቀን ድንገት እንዳይደርስባችሁ እንደ ወጥመድ ይደርሳልና÷ በምድርም ፊት በተቀመጠው ሁሉ ላይ:: ስለዚህ ትጉ ሁልጊዜም ጸልዩ ከዚህ

ሁሉ ነገር መሸሽ ትችሉ ዘንድ" ሲል ይናገራል::[12] በላም አልበላም ሁሉም ያልፋል÷ የበላው እንዳልበላ የተራበውም እንዳልተራበ ይሆናል÷ ሁሉም በትንሣኤ ጊዜ ምልክት ይዞ የሚቀርብ የለምና::[13] አብሮት የሚቀረው ግን ምግባሩ ብቻ ነው÷ ከእርሱም የተነሣ ይፈረድለታል ወይም ይፈረድበታል:: የትንሣኤ ሙታንን ነገር ማሰብ ለሰው ልጅ ሁሉ ግዴታ ነው÷ ይኸም የትንሣኤ ሙታን እውነተኛነት በነቢያት ትንቢት የተደገፈ ነው÷ ለምሳሌ ነቢዩ ዳዊት "ብዙ ጭንቀትና መከራ አሳይተኸኛልና÷ መልሰህ ሕያው ታደርገኛለህ ከምድር ጥልቅ መልሰህ ታወጣኛለህ" ሲል መስክሯል::[14] ሆሴዕ የተባለው ነቢይም ሲናገር "ከሲኦል እጅ አድናችኋለሁ ከሞት እቤዣችኋለሁ÷ ሞት ሆይ መርዝ እሆንብሃለሁ"::[15] እንዲሁም ነቢዩ ኢሳይያስ "ሙታን ሕያዋን ይሆናሉ ሬሶችም ይነሣሉ ....."::[16]

ም ዕ ራ ፍ ፪

የ ት ን ሣ ኤ ው ዓ ይ ነ ት÷

ትንሣኤ ሙታን እንዳለ እርሱም ለሁሉ ግዴታ እንደሆነ በሰፊው አትተናል÷ ከዚህ ላይ የትንሣኤውን ዓይነት እንናገራለን::

የሰው ልጅ ትንሣኤ ፪ ዓይነት ነው÷ ፩ኛው የክብር ትንሣኤ ይባላል÷ ይኸውም ወቀሳ ሳይኖር ክብርን ለማግኘት ብቻ የሚነሡት ትንሣኤ ነው:: ፪ኛ የሐሣር ትንሣኤ ነው÷ ይኸውም ወቀሳ ፍርድ ያለበት ነው::

ይኸም ዓይነት ፍርድ የሰው ፊት በማየት በማድላት በማፈር ወይም በመፍራት የሚሆን አይደለም÷ አምላክ ስለሆነ ለሁሉም እንደየሥራው ምስጋና ወይም ወቀሣ ያገኛል:: የትንሣኤው አዋጅ አንድ ዓይነት ነው÷ ሰዓቱ ዕለቱም አንድ ነው÷ ፪ቱም ዓይነት ትንሣኤ በእግዚአብሔር በኩል ያው ነው÷ ልዩነት የለውም፤ ልዩነቱ በሰው ልጅ ዘንድ ብቻ ነው÷ ማለት የሰው ልጅ በሕይወቱ ሳለ በሠራው ሥራ ይፈጸምበታል ማለት

ደግ ሠርቶ እንደሆነ ክብርን÷ ክፉ ሠርቶ እንደሆነ ኩነኔን ያገኛል:: የሰው ልጅ በድካም ይቀበራል÷ በኃይል ይነሣል÷ ወደ ምድር መውረድ ተስኖት በብዙ ሰዎች ኃይል ተጎትቶ ይገባል ግን በኋላ መግነዝ ፍቱልኝ መቃብር ክፈቱልኝ ሳይል ረዳትም ሳይሻ ኃይልን አግኝቶ አካልን ገዝቶ ይነሣል::[1] ማንኛውም የዘር ቅንጣት ፈርሶ በስብሶ ታድሶ እንዲበቅል የሰውም አካል በብሉይ አካል ተቀብሮ የነበረው በሐዲስ አካል ይነሣል÷ የቀደመ አካሉ ታድሶ ተለውጦ ይነሣል::[2] በዚህም ዓለም በሟች በግታ በቀንም ምግብ ይፈልግ የነበረው ጠቆረ እናቅላው ከሳ እናወፍረው በማለት ብዙ ችግር ያሳይ የነበረው አካል ታድሶ ተለውጦ ስለሚነሣ ሥጋዊ ምግብ ሳያሻው የልዑል እግዚአብሔርን ስም በመቀደስ ራሱ ምስጋናው ምግብ ሆኖ ይኖራል::

በዚህ ዓለም ነፍሳችን በሥጋ ተውጣ ሥጋችን መስላ፤ ነፍሳችን የሥጋችንን ፈቃድ በመከተል ትኖር እንደነበረው በኋለኛው ሕይወታችን ደግሞ ሥጋችን በነፍሳችን ተውጣ ፈቃደ ሥጋችን ተለውጣ በፈቃደ ነፍሳችን ጸንታ ትኖራለች:: ስለዚህም አስረጂ ቅዱስ ጳውሎስ ሲናገር "ይኸ የሚጠፋው የማይጠፋውን ይለብስ ዘንድ አለውና÷ ይኸ የሚሞተው የማይሞተውን ይለብስ ዘንድ አለውና:: ይኸም የሚጠፋው የማይጠፋውን በለበሰ ጊዜ ይኸም የሚሞተው የማይሞተውን በለበሰ ጊዜ የተጻፈው ነገር ይፈጸማል:: ሞት በመሸነፍ ተዋጠ"::[3] ይህ ዓይነት አነሣስ ይኸም ዓይነት ዕድል ለሰው ልጅ ሁሉ የሚሰጥ ሲሆን÷ በሕይወት ሳሉ በዚህ ዓለም በሠሩት ሥራ መሠረት በዋጋ አከፋፈል ብቻ ይለያያሉ:: ምንም ጻድቅ ምንም ኃጢአተኛ ቢሆን÷ ምንም በዕድሜ ያረጀ ወይም ሕፃን ቢሆን÷ ምንም በደንብ ቢቀበር ወይም ውኃ ቢወስደው ወይም በእሳት ቢቃጠልና የአካል ፍለጋውም ፈጽሞ ቢጠፋ ከትንሣኤ ሙታን ተለይቶ ወይም ተረስቶ የሚቀር ሰው ከቶ የለም÷ ሁሉም በእግዚአብሔር ዘንድ አንድ ነው፤ እርሱም እግዚአብሔር ፍጹም ስለሆነ÷ ምንም የሚሠወረውና የሚረሳው ነገር የለም:: የትንሣኤው ዓይነት

ሕፃናት ጎልምሰው አረጋውያን ታድሰው ወፍራም ቀጭንና ረጅም አጭር የሚባል ሳይኖር ሁሉም ትክክል ሆነው ይነሣሉ።

ልዑል እግዚአብሔር ኃያል ስለሆነ ሁሉንም ለማድረግ ስለሚችል ለማስነሣት ከቶ አቅቶት የሚቀር ነገር የለም። ልዑል እግዚአብሔር ሲፈጥር ቸል ያላላቸውን ሰዎች በትንሣኤው ጊዜ ቸል አይላቸውም። ሲፈጥር ያልረሳቸውን ሰዎች በትንሣኤው ጊዜ አይረሳቸውም። ሲፈጥር ያልናቃቸውን ሰዎች በማስነሣትም ጊዜ አይንቃቸውም። ስለዚህ የሰው ልጅ የሆነው ሁሉ አውሬ የበላው ውሀ የወሰደው በእሳት የተቃጠለው በሥርዓት የተቀበረው እንዲሁም ወድቆ የቀረው ቀድሞ የተቀበረው አሁንም የተቀበረው በትክክል ይነሣል።[4] እያንዳንዱ መጽሐፈ ዕዳውን ይዞ ወደ ፈጣሪው ይቀርባል። የትንሣኤውም ዋና ዓላማ ይኸ ነው። የሰው ልጅ ዋጋውን ያገኝ ዘንድ የክርስቶስም አቸናፊነት ዋጋም ከፋይነት ይገልጥ ዘንድ።[5] ይህ የትንሣኤ ሙታን ነገር ትልቅ ምሥጢር እውነተኛውም ትምህርት ነው። ቅዱስ ጳውሎስም "እነሆ በምሥጢር እነግራችኋለሁ እኛ ሁላችን አንድንተኛ ግን ሁላችን እንለወጣለን ሲል ገልጦልናል።"[6] ጌታችን መድኃኒታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በመጀመሪያ ወደዚህ ዓለም በመምጣቱ አካሉን ክሶ ደሙን አፍስሶ አድኖን ነበር። ግን ቀድሞ ሲመጣ በሕፃን መልክ በዝቅተኛ ማዕረግ ነበር። ፪ኛ በሚመጣበት ጊዜ ደግሞ በእርሱ አምነው የሞቱትን ዋጋ ይከፍላል። የቅዱሳንን አንድነት ከርሱ ጋር ያደርጋል፤ ግን በግርማ በኃይል ይመጣል። ነፍስን ከሥጋ ሥጋን ደግሞ ከአጥንት የሚለይ ድምፅ ያሰማል። የሰው ዋጋ በዚያን ጊዜ ይከፈላል። ሰው የመሆን ዕድል በዚያን ጊዜ ይታወቃል። ሌላውን ፍጥረት እኛ ሰዎች የምንበልጠው በዚያን ጊዜ ብቻ እንደሆነ ይታወቃል። እኛም ራሳችን የምናጽናናው ፍጹም ዋጋችንን በምናገኝበት በትንሣኤ ሙታን ጊዜ ነው። በትንሣኤም ጊዜ ሳይሞቱ እንዳሉ ወደ ሕይወት የሚለወጡ እንዳሉ ቅዱሳት መጻሕፍት ተስማምተዋል። ለምሳሌ ቅዱስ ጳውሎስ "ንሕነ ንትዌለጥ ለምእር ከመ ቅጽበተ ዓይን" ብሏል።[7]

እንዲሁም "ንሕነ ሕያዋን ኢንበጽሆሙ ለምውታን" ሲል ተናግሯል።[8] ሠለስቱ ምእት ሊቃውንትም "ይኩንን ሕያዋነ ወሙታነ" ሲሉ መስክረዋል።[9] ይኸንንም ሊቃውንት ፪ ዓይነት አስተያየት ይሰጡታል። ፩ኛ የትንሣኤውን ዓይነት የሐሳር እና የክብር በማድረግ ሕያዋንና ሙታን አሉ እንጂ ሁሉም ይሞታሉ። ይለወጣሉ። በኋላም ይነሣሉ የሚል ነው። ሌላውም ደግሞ ቀጥተኛውን ንባብ ቀጥተኛውንም ስሜት በመከተል ጌታ ሲመጣ ሳይሞቱ በቀጥታ ሕያዋን ሁነው ቆይተው የሚለወጡ ወደ ሕይወት ጎዳናም የሚሸጋገሩ አሉ ብለው ያምናሉ። ይኸንም ይከተላሉ።

ምዕራፍ ፫

ምሥጢረ ምጽአት፤

ክርስቶስ ካስተማራቸው ቀዋሚ ትምህርቶች አንደኛው የእርሱ ፪ኛ ጊዜ ወደዚህ ዓለም መምጣት ነው። እኛም ሁሉ አልፎ ትንቢቱ ሁሉ ተፈጽሞ ገና የምንጠብቀው የክርስቶስን ወደዚህ ዓለም ለ፪ኛ ጊዜ መምጣትን ነው። ይኸ ትምህርት እርግጠኛና ቀዋሚ መሆኑን ጌታ ራሱ በተለያዩ ጊዜያቶችና አጋጣሚዎች እየመላለሰ ተናግሯል።[1]

ቅዱሳን መላእክትም ይኸ ምሥጢር ተገልጠላቸው ለቅዱሳን ሐዋርያት እንዲህ ሲሉ ገልጠው ተናግረዋል። "የገሊላ ሰዎች ሆይ ወደሰማይ እየተመለከታችሁ ለምን ቆማችኋል? ይኸ ከናንተ ወደሰማይ የወጣው ኢየሱስ ወደ ሰማይ ሲወጣ እንዳያችሁት እንዲሁ ይመጣል"[2]። ከዚህም የተነሣ ቅዱሳን ሐዋርያት የጌታን ፪ኛ መምጣት በየግል መጽሐፋቸው ገልጠው ጽፈውት እናገኛለን። ይሁዳ የጌታ ወንድም የሚባለው ስለክርስቶስ ፪ኛ መምጣት ገልጦ ጽፏል[3]። ዮሐንስ ፍቁረ እግዚአም የራሱን ምሥክርነት በመስጠት ጽፎ እናገኘዋለን[4]። ቅዱስ ጴጥሮስም እንዲሁ በሰፊው ገልጦ ጽፎ እናገኘዋለን[5]። ቅዱስ ጳውሎስ በተለያዩ መልዕክቶቹ ሰፋ አድርጎ ጽፎ እናገኘዋለን።[6]

ይሁን እንጂ የ2ኛ ጊዜ የጌታ አመጣጥ ከመጀመሪያው ጊዜ አመጣጡ በጣም የተለየ ነው በመጀመሪያ ጊዜ አመጣጡ ትሑት ሆኖ በበረት ታወልዶ እንደማንኛውም ሰው አስተዳደግ እያደገ እንደማንኛውም ሰው እየኖረ ታይቷል። የሰውን ልጅ ለማዳን የመጣ ስለሆነ ለማስተማር መመሪያም ለመስጠት ነበር፥ ስለዚህም እየተራበ እየተጠማ ከቦታ ወደቦታ እየተዘዋወረ በማስተማር ተልዕኮውን ፈጽሟል። በሰው በደል ገብቶ እስከ ሞት የታዘዘ ሆነ፥ ሞቱንም በመስቀል አደረገ።

የሁለተኛ ጊዜ የጌታ አመጣጥ ግን በግርማ መለኮት በክበበ ትስብእት ይሆናል፥ አመጣጡም ለመፍረድ ለያንዳንዱም ዋጋውን ለመክፈል ነው። ይኸውም ለጻድቃን ክብርን ጸጋን ለመስጠት፥ ለኃጥአን ግን ፍጹም ፍዳቸውን ለመስጠት ነው። የመጀመሪያ ጊዜ አመጣጡ ዓለምን ለማዳን ነበር፤[7] በ፪ኛ ጊዜ አመጣጡ ግን በዓለም ላይ ለመፍረድ ነው። ጌታ እውነተኛ ፈራጅ እውነተኛም ዋጋ ከፋይ ነው፥ ይኸነንም ቅዱስ ጳውሎስ ሲመሰክር "እንግዲህም የጽድቅ አክሊል ተዘጋጅቶልኛል እግዚአብሔር የሚሰጠኝ በዚያች ቀን፤ ያ ጻድቅ ፈራጅ። ለኔም ብቻ አይደለም መገለጡን ለሚወዱ ሁሉ እንጅ ደግሞ"[8]። ሃይማኖታቸው የቀና አባቶችም የጌታን መምጣት ዋጋም መክፈሉን ገልጠው እንዲህ ሲሉ ተናግረዋል "ዳግመኛም በሕያዋንና በሙታን ይፈርድ ዘንድ በጌትነት ይመጣል"[9]።

ጌታ ሁለተኛ እንደሚመጣ መላልሶ ይናገር እንጂ ያች ቀን ያችም ሰዓት መቼ እንደሆነች አልተናገረም፥ እንዲያውም ማንም ሊያውቃት የሚችል እንደሌለ ገልጦ ተናገረ "ስለዚያች ቀንና ስለዚያች ሰዓት ግን ከአባት ብቻ በቀር የሰማይ መላእክትም ቢሆኑ ልጅም ቢሆን የሚያውቅ የለም"[10]። ቅዱሳን ሐዋርያት መሲሑ የሚገለጥባትን ያችን ዕለት ለማወቅ ፈልገው ጌታን ጠይቀውት ነበር፥ ግን ያገኙት መልስ "አብ በገዛ ሥልጣኑ ያደረገውን ወራትንና ዘመናትን ታውቁ ዘንድ ለናንተ አልተሰጣችሁም" የሚል ነበር[11]። ስለዚያች ዕለትና ሰዓት ጌታ ወስኖ በዚህን ጊዜ ይሆናል አይበለን እንጂ ብዙ ምልክቶችን ነግሮናል፤ ከዚህም የተነሣ ሁል ጊዜ ተግተን፥ ነቅተን እንድንጠባበቅ ያስገነዝበናል "እንግዲህ ትጉ አታውቁምና በምንም ጊዜ

ጌታችሁ እንደሚመጣ"[12] መብረቅ ከምሥራቅ ወጥቶ እስከ ምዕራብ እንደሚታይ የሰው ልጅ መምጣት እንዲሁ ይሆናል እያለ የአመጣጡን ሁኔታ ይገልጥልናል።

ጌታ ራሱ ስለ ፪ኛ ጊዜ አመጣጡ የሰጣቸው ምልክቶች ብዙ ናቸው፥ ከነዚህም ውስጥ ዐቢይ የሆኑትን ለማስጠንቀቂያ እንደሚከተለው እናስቀምጣቸዋለን።

ሀ. ሕዝብ በሕዝብ ላይ ይነሣል፥ መንግሥትም በመንግሥት ላይ[13]

ለ. በብዙ ሀገሮች ችግርና ረሀብ ይሆናል[14]

ሐ. ብዙዎች ሐሳዊያን መሢሕ ይነሣሉ ብዙዎችንም ያስታሉ[15]

መ. የክርስቶስ ወንጌል በዓለም ሁሉ ይሰበካል[16]

ሠ. ፍቅር ከሰው ልጅ ይጠፋል[17]

ረ. በለስ ቅጠሏ የለመለመ ቅጠል ያወጣች እንደሆነ[18] በማለት በምሳሌም ግልጥ በሆነ አነጋገር አመልክቷል። ይኸ ሁሉ በሆነ ጊዜ ደግሞ የዚያን ጊዜም የሰው ልጅ ምልክት በሰማይ ይታያል፤ የዚያን ጊዜም የምድር አሕዛብ ሁሉ ያለቅሳሉ የሰው ልጅም በሰማይ ደመና ላይ ሲመጣ ያዩታል ከኃያልና ከብዙ ምስጋና ጋር[19]። ቅዱስ ጳውሎስ የጌታ ፪ኛ ጊዜ የመምጣቱ የዘመኑም መጨረሻ መሆኑን ለማወቅ የሚከተለውን ምልክት ሰጥቷል "ነገር ግን በመጨረሻው ቀን የሚያስጨንቅ ዘመን እንዲመጣ ይኸንን ዕወቁ። ሰዎች ራሳቸውን የሚወዱ ይሆናሉ፥ ገንዘብን የሚወዱ ትምክህተኞች ትዕቢተኞች ተሳዳቢዎች ለወላጆቻቸው የማይታዘዙ፥ የማያመሰግኑ፥ ቅድስና የሌላቸው፥ ፍቅር የሌላቸው ዕርቅን የማይሰሙ፤ ሐሜተኞች ራሳቸውን የማይገዙ ጨካኞች፥ መልካም የሆነውን የማይወዱ ይሆናሉ" ሲል ቀዋሚ የሆኑትን ማስረጃዎች ነግሮናል።[20]

እንግዲህ ጌታ ዋጋን ለመክፈል የሚመጣ መሆኑን ተረድተናል፤ በዚያን ጊዜ ዋጋ እንዳናጣ አሁን የመሥሪያ ጊዜያችን ስለሆነ መልካም ዋጋን ለማግኘት እንበርታ።

ም ዕ ራ ፍ ፬

የመጨረሻ ፍርድ በሰው ልጅ ሁሉ÷

ሰው ከመሬት የተፈጠረ እንደመሆኑ እንደገና ወደ መሬትም ቢመለስ ፈርሶ በስብሶም የሚቀር አይደለም:: ምንም ሥጋው ወደ መሬት ቢመለስ ነፍሱ ወደ ገነት ወይም ወደ ሲኦል ትሄዳለች:: ክፉም ሆነ ወይም ደግ ሥራ ብትሠራ ወደፈጣሪዋ መቅረብ ጊዜያዊ ድርድን መቀበል ግድ አለ÷ የመጨረሻና አጠቃላይ ፍርድም አለና:: ሰው እንደሞተ ለጽድቁም ለኩነኔውም ዕለቱን የመጨረሻ ፍርድ አይሰጠውም÷ የመጨረሻውን ፍርድ የሚያገኘው በጌታ ሁለተኛ መምጣት ጊዜ ነውና::

ሁለት ዓይነት ፍርድ ለሰው ልጅ ይጠብቀዋል÷ ፩ኛው ጊዜያዊ ሲሆን ከሞተበት ዕለት÷ ማለት ነፍሱ ከሥጋው ከተለየችበት ጊዜ አንሥቶ እስከ ዕላተ ምጽአት የሚቆይበት የሚሰጠው ጊዜያዊ ፍርድ ጊዜያዊ መቆያ ቦታ ነው:: ይኸ ነፍሳት የሚቆዩት ጊዜያዊ ቦታ ለጻድቃን የሆነ እንደሆነ ገነት የተባለ በመዓዛው የሚመስጥ የተስፋና የደስታ ቦታ ነው:: ለኃጥአን የሆነ እንደሆነ ደግሞ ሲኦል የተባለ የሥቃይ ቦታ ነው÷ ይሁን እንጂ የመጨረሻ ፍርድ ስላልተፈረደ ስቃዩም መጠነኛ ነው:: ሰው ከሞተ በኋላ ሥጋ በመቃብር የመበስበስ የመፍረስ ዕድል ይገጥመዋል÷ ወይም እሳት ይበላዋል÷ ውሀ ይወስደዋል አውሬ ይበላዋል÷ ይኸንም በመሰለ መልክ ሥጋው ይጠፋል:: ነፍስ ግን የማትሞት የማትፈርስ ስለሆነች ጊዜያዊ ፍርድን አግኝታ በጊዜያዊ ማረፊያ ቦታ ትቆያለች:: ሰው ነፍሱና ሥጋው በመለየቱ ሞተ ይባላል እንጂ ሰው አይሞትም÷ ይኸነንም ጌታ ሲያስረዳ "እኔ የአብርሃም አምላክ የይስሐቅም አምላክ የያዕቆብም አምላክ ነኝ÷ የሚል ከእግዚአብሔር ዘንድ ወደናንተ የተባለውን አላነበባችሁም የሕያዋን አምላክ ነው እንጂ የሙታን አምላክ አይደለም" ሲል ሰው የማይሞት መሆኑን አስረድቶ ተናግሯል[1]::

ይኸ ሞት የሚባለው በተለያዩ መጻሕፍት የተለያየ ስም ይሰጠዋል የነፍስ ከሥጋ መለየት ወይም መውጣት እንደሆነ ቅዱስ ጴጥሮስ ተናግሯል::[2] የነፍስ ከሥጋ መለየት ወይም መውጣት ከእሥር ቤት እንደመውጣት የቆጠሩ ወይም የተናገሩ አሉ::[3] እንዲሁ የነፍስን ከሥጋ መለየት ልብስን እንደማውለቅ እንደመለየት ቆጥረው የተናገሩ አሉ::[4] እንደገናም ጳውሎስ የነፍስን ከሥጋ መለየት ሞት ሳይል መለየት ብሎ ጠርቶት እናገኛለን::[5] ሞትን መኝታ ወይም ዕንቅልፍ ብለው የጠሩ አሉ::[6]

እንግዲህ ነፍስ ከሥጋ ተለይታ ለብቻዋ ትኖራለች ፍጹም ፍርድም ስላልተፈረደ አሁን ስእለት አስተበቁዓት ምልጃ ጸሎት እናደርጋለን:: ነፍ የተባለው ባለጸጋ ሰው ስለደሀው አልአዛር ከአብርሃም ጋር በተነገረው ውይይት ገነትና ሲኦል እንደሚቆዩ እንረዳለን::[7] እንዲሁም ጌታ በቀኙ የተሰቀለውን ወንበዴ "ዮም ትሄሉ ምስሌየ ውስተ ገነት" ሲል ፩ኛ ገነት የነፍሳት መቆያ መሆኑን ያመለክታል:: ፪ኛ አሁን ምልጃ ጸሎት ቢደረግላቸው ምሕረት እንደሚያገኙ የጌታ ንግግር ያስረዳል::[8]

በፍጻሜ ዘመን ሥጋ የለበሰው ሁሉ ለፍርድ እንደሚቀርብ ቅዱሳት መጻሕፍት በአንድ ድምጽ መስክረዋል:: ይኸም ፍርድ ጠቅላላ ፍርድ ወይም የመጨረሻው ፍርድ እየተባለ ይጠራል:: ይኸ የመጨረሻው ፍርድ የሚባለው ሰው ሁሉ የደከመበትን ዋጋውን የሚያገኝበት በዛብኝ ይቀነስልኝ÷ አነሰኝ ይጨመርልኝ የማይባልበት በትክክል በእውነተኛው ፈራጅ በእግዚአብሔር እጅ የሚሰጠው ዋጋ የሚገኝበት ፍርድ ነው:: ይኸችም ዕለት ግርምት እለት÷ ዕለተ ፍዳ÷ ዕለተ ደይን ተብላ የምትጠራ ናት:: እንግዲህ ዘለዓለማዊውን ክብርና ጸጋ ለማግኘት ወይም ዘለዓለማዊውን ፍዳ ለማግኘት ፍርድ እንደሚሰጥ ቅዱሳት መጻሕፍት ከፍተኛ ምስክርነት ሰጥተዋል::[9]

ስለመጨረሻው ፍርድ ጌታ ራሱ የሰጠው ማስረጃ በጣም ከፍ ያለ ነው::[10] ከጌታ ንግግር የተነሣ የፍርድ አሰጣጡን ጠባይ በ፬ መልክ እንመከተዋለን::

፭ኛ ፍርዱ የሚሰጠው በጠቅላላ የሰው ልጅ ለሆነው ሁሉ ነው÷ ለክፎችም ለደጎችም÷ ለሕያዋንም ለሙታንም:: ይኸንንም በመከተል ሃይማኖታቸው የቀና አባቶች "ይኸንን ሕያዋነ ወሙታነ" ሲሉ ተናግረዋል::[11] እንዲያውም ከሰው አልፎ በወደቁ መላእክት ላይም የመጨረሻ ፍርድ እንደሚፈረድባቸው ቅዱስ ጴጥሮስ "እግዚአብሔር ኃጢአትን ላደረጉ መላእክት ሳይራራላቸው ወደገሀነም ጥሎ በጨለማ ጉድጓድ ለፍርድ ሊጠበቁ አሳልፎ ከሰጣቸው..." ሲል ገልጦ ጽፎልናል::[12]

፮ኛ ፍርድ አሰጣጡ በግልጥ በትክክል መሆኑ÷ ጌታ በባሕርይ ክብሩ÷ ከቅዱሳን መላእክቱ ጋር ለፍርድ ሲመጣ በግልጥ ለሁሉ ይፈርዳል÷ ዋጋንም ይከፍላል::

፫ኛ ቀጥተኛ እውነተኛ ፍርድ መስጠት÷ የመጨረሻ ፍድር የሚሰጥባት ያች ዕለት ዕለተ ፍዳ÷ ዕለተ ኩነኔ ትባላለች::[13] ምክንያቱም ሁሉም እንደሥራው ይፈረድ ለታልና::

፬ኛ ፍርዱ የመጨረሻና ዘለዓለማዊ መሆኑ÷ ሰው ሁሉ ይፈረድለታል÷ ይፈረድበትማል:: ጻድቃን የዘለዓለማዊ ሕይወትን ሽልማትን ቡራኬን ያገኛሉ÷ እንዲሁም ኃጥአን የዘለዓለም ሥቃይን ፍዳን ያገኛሉ:: "ንዑ ኀቤዬ ቡሩካኑ ለአቡየ ትረሱ መንግሥተ ሰማያት ዘድልው ለክሙ እምቅድመ ይትፈጠር ዓለም" ብሎ ለጻድቃን በክቡር መንግሥቱን ያወርሳቸዋል:: በዚህም አንፃር ኃጥአንን "ሑሩ እምኔዬ ርጉማን ውስተ እሳት ዘለዓለም ዘድልው ለሰይጣን ወለመላእክቲሁ" ሲል ያሰናብታቸዋል::[14] ይኸ ኃጥአን ለመጨረሻ ጊዜ የሚገቡበት የሥቃይ ቦታ ገሃነም÷ ወይም ገሃነም እሳት ተብሎ ይጠራል:: ገሃነም የተባለበትም በዚህ በምድራዊው ዓለም ከኢየሩሳሌም ውጭ በሄኖን ሸለቆ ውስጥ ያለ ሁል ጊዜ እሳት ሲነድበት የሚኖረውን ቦታ ምሳሌ በማድረግ ነው:: ይኸ ቦታ ቀድሞ ሰው እንዲሞት ሲፈረድበት በሚገደልበት÷ ቆሻሻው ሁሉ የሚጣልበት በሽታም እንዳያመጣ በእሳት

የሚቃጠልበት ቦታ ነበር÷ ስለዚህ እሳቱ ከዓመት እስከ ዓመት የማይጠፋበት ቦታ ነበር ይኸም ገኸነም ከእርሱ ምሳሌ ተወስዶ የተነገረለት እሳቱ የማይጠፋ ትሉ የማያንቀላፋ ብዙ ሥቃይ የሚታይበት ቦታ መሆኑን ያመለክታል::

ይኸ ገሃነም የተባለው ቦታ የሥቃይ የመከራ ቦታ መሆኑን ጌታ ሲያስተምር ገልጦ ተናግሯል "እጅህ ብታሰናክልህ ቁረጣት÷ ሁለት እጅ ኑሮህ ትላቸው ወደማይሞትባት÷ እሳቱ ወደማይጠፋበት ወደገሃነም ከመሔድ ጉንድሽ ሆነህ ወደ ሕይወት መግባት ይሻልሃል" ሲል ገልጦ ተናግሯል::[15] ይኸን በመሰለ መልክ በተለያየ ቦታ ጌታ ገልጦ ተናግሮት እናገኘዋለን::[16] ዮሐንስ ወንጌላዊም በራእዩ ኃጥአን የሚገቡበትን ቦታ የእሳት ሐይቅ ብሎ ጠርቶት እናገኛለን::[17] የሥቃዩን ጽናት ለማጠየቅ ጌታ ትሉ ወደማይሞትበት እሳቱ ወደማይጠፋበት ሲል ተናገረ እንጂ በቀጥታ ትሉ የማይሞት÷ እሳቱ የማይጠፋ ሁኖ አይደለም÷ እሳቱም ይኸ የእኛ መጠቀሚያ እሳት አይደለም እግዚአብሔር ባወቀ የተናገረው ነው::

ዮሐንስ አፈወርቅ የተባለው ሊቅ በብዙ ቦታ ስለ ገሃነም የተነገሩትን ከተመለከተ በኋላ የግል አስተያየቱን እንዲህ ሲል ይሰጣል÷ እግዚአብሔር መሐሪ አምላክ ነው÷ ሰውን ለዘለዓለም በማይጠፋ እሳት ሲቀጣው አይኖርም:: ነገር ግን ክፉዎች ከእግዚአብሔር የክብር መንግሥት ይለያሉ÷ ይኸ መለየት ከእሳት የበለጠ ያቃጥላቸዋል÷ ያንገበግባቸዋል ሲል አስተያየቱን ሰጥቷል::[18] ከአምላካችን ከእግዚአብሔር ፊት መራቅ መቸም ቢሆን የማይፈጸም ጸጸት ኀዘን ነው::÷ እርሱ ራሱ ከገሃነም የበለጠ ያቃጥላል::

ይኸን የፍርድ ሁኔታ ጎርጎርዮስ ነባቤ መለኮት በሌላ መልኩ እንዲህ ሲል ይገልጠዋል÷ "ትንሣኤ ሙታን በጠቅላላው መሆኑ ትክክል ነው ጠቅላላ ፍርድም ለሰው ልጅ ሁሉ መሰጠት ትክክል ነው÷ ግን እንደሽልማት እንደመልካም ሥጦታ ሁኖ ለጻድቃን የሚቀርብላቸው ብርሃን ነው÷ ብርሃንን ይለብሳሉ÷ በብርሃን ይጎናጸፋሉ÷ ሁሉም ብሩህ ሁኖላቸው ሁሉንም

የሚመለከት የማወቅ ኃይል ይኖራቸዋል÷ ስለዚህ አምላክንም እንደ አምላክነቱ የማየትም የማወቅ ኃይል ይኖራቸዋል። ለኃጥአን ደግሞ ጨለማ ዕድል ፈንታቸው ይሆናል÷ አለማየት አለማወቅ ነው÷ ስለዚህ ለእግዚአብሔር መንግሥት መለየት እግዚአብሔርን እንደ እግዚአብሔርነቱ አለማወቅ የዘለዓለም ጸጸት የዘለዓለም ሞት ነው" ብሏል።[19]

ለእግዚአብሔር ምሕረት ወሰንና ደንበር ልናደርግለት አንችልም÷ ሥጦታውን ልንቀንስ÷ ወይም ልንጨምር አንችልም። ምናልባት ቅዱስ ጳውሎስ ለሚወደው ልጁ ለጢሞቴዎስ በጻፈው መልዕክቱ እንደገለጠው ሰዎች ሁሉ ይድኑ ዘንድ እርሱን የማወቅ ኃይል ይሰጣቸዋል ከዚህም የተነሣ ይድናሉ። እርሱም እንዲህ ሲል ይገልጥልናል "ሰዎች ሁሉ ሊድኑና እውነቱን ወደማወቅ ሊደርሱ በሚወድ በእግዚአብሔር÷ በመድኃኒታችን ፊት መልካምና ደስ የሚያሰኝ ይኸ ነው"።[20] ሁኖም ሰው የተባለው ሁሉን ለማድረግ የሚችል ፍጥረት ነው÷ ስለዚህ በራሱ ነፃ ምርጫ በእምቢተኝነቱ የእግዚአብሔርን ምሕረት ንቆ ቢወጣ ምርጫው የራሱ ነው÷ ስለዚህ ኩነኔ ቢፈረድበት ራሱ እንጂ እግዚአብሔር አልፈረደበትም ማለት ነው። ይኸነንም እውነት የሚያረጋግጥ ቃል ጌታ ለጻድቃን መንግሥተ ሰማያትን ዓለም ሲፈጠር ጀምሮ ያዘጋጀ ሲሆን ለኃጥአን የሚሆን ቦታ እንዳላዘጋጀ የታወቀ ነው÷ ግን ለሰይጣንና ለመላእክቱ ወደተዘጋጀው ሂዱ እንደሚላቸው ተናገረ እንጂ። ለኃጢአተኞች ወደተዘጋጀው ቦታ ሂዱ የሚል ጽሑፍ የለም÷ ይኸም የሚያመለክተው ሰዎች በክፉ ተግባራቸው ሰይጣን የሆኑ÷ ወይም ሰይጣንን የመሰሉ በመሆናቸው ሰይጣናዊ ግብርንም ሲፈጽሙ በመቆየታቸው በራሳቸው ነፃ ምርጫ ከሰይጣን ጋር በመተባበራቸ ለሰይጣንና ለመላእክቱ ወደተዘጋጀው ቦታ እንዲገቡ ይፈረድባቸዋል።[21]

እግዚአብሔር አምላክ ለኃጢአተኛ መቅጫ ቦታ ሳያዘጋጅ ሰው ወዶ በሠራው ሰይጣን ሁኖ እግዚአብሔርን ያሳዝነዋል፤ ያስቆጣዋል÷ ስለዚህም ወደ ሰይጣን መቅጫ ቦታ እንዲገባ ያደርገዋል። ስለዚህም አገላለጥ ነቢዩ ዳዊት "ኃጢአተኛ

ስለምን እግዚአብሔርን አስቆጣው? በልቡ አይመራመራኝም ይላልና" ሲል ያስረዳል።[22]

ለኛ ለሰዎች በግል የተዘጋጀልን ቦታ የዘለዓለም ደስታ ያለበት የዕረፍት ቦታ መንግሥተ ሰማያት ነው÷ ሁሉም ወደዚህ ለመግባት መጣጣር የግሉ ምርጫ ነው÷ ግን በራሱ ምርጫ ግሃነመ እሳት ቢገባ የእግዚአብሔርን ጨካኝነት አያሳይም።

ም ዕ ራ ፍ ፯

ዘለዓለማዊ መንግሥት፤

በመጨረሻ ጊዜ በጠቅላላው ዓለሙ ይለወጣል÷ አሁን ያለው ሰማይና ምድር ያልፋሉ÷ ይጠፋሉ÷ የተሻለ ሌላ ሕይወት ይመጣል÷ በአለፉት ሰማይና ምድር እግር አዲስ ሰማይ አዲስ ምድር ይተካል።[1] ይኸም የእግዚአብሔር መንግሥት የክብር መንግሥት ወይም መንግሥተ ሰማያት ይባላል።

ይኸ ጊዜያዊ ወይም ምድራዊ መንግሥት ያልፋል÷ ይጠፋል÷ ምድራዊቲቱ ወይም ሰልፈኛዋ ቤተ ክርስቲያን ታልፋለች÷ በእርሷ እግር ሰማያዊቲቱ ቤተ ክርስቲያን ትተካለች። ምድራዊው ነገር ሁሉ አልፎ ሌላ አዲስ እንደሚተካ ቅዱስ ጳውሎስ ለቆሮንቶስ ሰዎች በጻፈው መልዕክቱ እንዲህ ይላል" ... በኋላ መንግሥቱን ለእግዚአብሔር ለአባቱ አሳልፎ በሰጠ ጊዜ አለቅነትንም ሁሉና ሥልጣንንም ሁሉ ኃይልንም በሻረ ጊዜ ፍጻሜ ይሆናልና። ጠላቶቹን ሁሉ ከእግሩ በታች እስኪያደርግ ድረስ ሊነግሥ ይገባዋልና። የኋለኛው ጠላት የሚሻረው ሞት ነው÷ ሁሉን ከእግሩ በታች አስገዝቷልና። ነገር ግን ሁሉ ተገዝቷል ሲል ሁሉን ከአስገዛለት በቀር መሆኑ ግልጥ ነው። ሁሉ ከተገዛለት በኋላ ግን እግዚአብሔር በሁሉ ይሆን ዘንድ በዚያን ጊዜ ልጁ ራሱ ደግሞ ሁሉን ለአስገዛለት ይገዛል"።[2] ከዚህ ላይ ወልድ ሁሉን ላስገዛለት ይገዛል÷ ማለት ወልድን ለማሳነስ÷ ወይም የፍጡርነት ጠባይን ለማሳየት÷ አይደለም÷ ነገር ግን ወደዚህ ዓለም የመጣበትን ተልዕኮ እንዲፈጽም ለመጠ

የቅ ነው። በመዋዕለ ትምህርቱ ሥልጣንን ከአባቴ ተቀበልኩ አባቴ ይኸን ሥልጣን ሰጠኝ እያለ የመስከረውን አሁን ሁሉ እንደተፈጸመ በምድራዊቲቱ ቤተ ክርስቲያን ዘንድ የነበረውን መንግሥቱን እንዳስረከበ ሰማያዊት ቤተ ክርስቲያን እንደተተካች ለማመልከት ነው።

ወልድ ከባሕርይ አባቱ ከአብ ከባሕርይ ሕይወቱ ከመንፈስ ቅዱስ ጋር ነግሦ ይኖራል፥ ለመንግሥቱም ፍጻሜ የለውም። ጌታ ገና ሲጸነስ መልአኩ ቅዱስ ገብርኤል ለቅድስት ማርያም ሲነግራት "በያዕቆብ ወገን ላይ ለዘለዓለም ይነግሣል፥ ለመንግሥቱም ፍጻሜ የለውም" ሲል ዘለዓለም ንጉሥነቱን ገልጦ ተናግሯል።[3] ሦስት መቶ አሥራ ስምንት አርቶዶሳዊያን አባቶችም በአንድ ድምጽ "ወአልቦ ማኅለቅለት ለመንግሥቱ" ሲሉ መስክረዋል።[4]

በመንግሥተ ሰማያት ለሞት ሥልጣን የለውም፥ ትልቁ የሰው ጠላት ያውም ያኋላው ጠላት ሞት ነው፥ እርሱም ጨርሶ ይሻራል ይደመሰሳል። "የኋለኛው ጠላት የሚሻረው ሞት ነው" ሲል ሐዋርያው ቅዱስ ጳውሎስ ተናግሯል።[5] ይኸው ሐዋርያ በመቀጠል "... ይኸም የሚሞተው የማይሞተውን ሲለብስ በዚያን ጊዜ ሞት ድል በመሳት ተዋጠ ተግሎ የተጻፈው ቃል ተፈጸመ"[6]።

በመንግሥተ ሰማያት ሁሉም ወደመንፈሳዊነት ይለወጣል፥ ልዩ መንፈሳዊ ዓለም ይሆናል፥ ቅዱስና ቀዋሚ ወይም ነዋሪ ይሆናል። ቅዱሳን ሰዎች በመላ ተለውጠው እንደመላእክት ሁነው እግዚአብሔርን ያዩታል፥ የክብሩም የመንግሥቱም ተሳታፊዎች ሁነው ለዘለዓለሙ ይኖራሉ። ይኸነንም እውነት ሐዋርያው ጴጥሮስ በሚያጓጓ መልክ እንዲህ ሲል ጽፎልናል፥ "ስለክፉ ምኞት በዓለም ካለው ጥፋት አምልጣችሁ ከመለኮት ባሕርይ ተካፋዮች በተስፋ ቃል እንድትሆኑ ..."[7]፥ የዚህን ዓለም ፈተና ያለፉ ፈታኞችን ድል የነሡ ከክርስቶስ ጋር አብረው በወንበር ይቀመጣሉ ከእርሱ ጋር ይነግሣሉ[8]። ቅዱሳን ሁሉ ክፉውን አልፈው ፈተናውን ተወጥተው ስለተገኙ ፍጻሜ የሌለውን የደስታ ሕይወት ያገኛሉ።[9]

ስለመንግሥተ ሰማያት በተለያዩ አባቶች የተለየ አገላለጥ ይሰጣል፤ በመጀመሪያ ራሱ ጌታ "በአባቴ ቤት ብዙ መኖሪያ አለ" ሲል ይነግረናል።[10] ይኸም አነጋገር በመንግሥተ ሰማያት የተለያዩ የክብር ቦታዎች ደረጃቸው የተለያዩ ቦታዎች እንደሉ የሚያስረዳ ነው፥

በሌላ ቦታ ደግሞ "ያን ጊዜ ለሁሉ እንደሥራው ያስረክበዋል" ይላል[11]። ይኸም ማለት የተለያየ የማዕረግ ቦታ አለ ማለትን ያሳያል። ቅዱስ ጳውሎስም ይኸን የጌታን ቃል በመከተል "ነገር ግን እያንዳንዱ እንደ ሥራው ድካም መጠን የራሱን ደመወዝ ይቀበላል" ሲል የተለያየ ዋጋ እንደሚከፈል የተለያየ ቦታ እንዳለ ያስረዳል።[12] እንደገናም ይኸው ሐዋርያ "የከዋክብትም ክብር ሌላ ነው፥ በክብር አንዱ ኮከብ ከሌላው ኮከብ ይለያልና" ሲል እያንዳንዱ ጻድቅ የተለያየ ክብር እንዳለው ያመለክታል።[13]

እንግዲህ ሰው በእኩልነት ተፈጥሮ የእኩልነት መብት ሊኖረው ሲገባ አንዱ እንደ ፀሐይ ሲያበራ፥ ሌላው እንደኮከብ ብርሃን ሲሆን፥ ከዚህም የባሰ ብርሃንነት የሌላው ሠሌዳ ሁኖ ሲቀር የዘለዓለም ጸጸት የዘለዓለም ኀዘን ታላቁ ኩነኔ ይኸ ነው። በአሁኑ ጊዜ እግዚአብሔር አምላክ በሰጠው ዕድል ሁሉም ተጥቅሞ ምግባር ትሩፋት አብዝቶ ሠርቶ እንደ ፀሐይ ሊያበራ ሲችል ጨለማ ሁኖ፥ ጨለማ ለብሶ ለመኖር ምርጫ ማድረግ ሞኝነት ነው።

እንግዲህ ሁሉም የበለጠውን ክብር ለማግኘት መቀዳደም አለበት እንዲሁም ዓለም ሳይፈጠር የተዘጋጀለትን መንግሥት ለመውረስ መዘጋጀት አለበት።

ተፈጸመ

መስብሐት ለእግዚአብሔር

የጥቅሶች ዝርዝር

መቅድም

1. በብሉይ ኪዳን ዳንኤል 2: 13÷ 6: 8-9÷ በሐዲስ ኪዳንም ሉቃ: 2:1÷ የሐ. ሥራ 17:7፤ ኤፌ 2:15::

መግቢያ

1. ፩ ቆሮ. 2:12::

ክፍል ፩ ስለእግዚአብሔር መኖር በጠቅላላው÷

ምዕራፍ ፩ የእግዚአብሔር ህልውና፤

1. ዮሐ. 1:3::
2. ዮሐ. 1:18÷ ፩ኛ ዮሐ. 4:12::
3. ዮሐንስ ወልደ ነጎድጓድ ቅዳሴ ቁጥር 5::
4. የጴፋንዮስ ቅዳሴ ቁጥር 6::
5. ዮሐንስ ወልደ ነጎድጓድ ቅዳሴ ቁጥር 8::
6. ሮሜ 1: 19-20::
7. መዝ. 49:20::
8. ርቱዐ ሃይማኖት ድርሳን ዘስብከት::
9. ሮሜ 1: 19-20::
10. ዘፍጥ.12: 1-8::
11. ፩ኛ ቆሮ. 2: 10::
12. ቅዳሴ ዘቮቱ ፪ ቁጥ.21::
13. ዮሐ. 4:24::
14. ፩ኛ ቆሮ. 1: 18::

ምዕራፍ ፪ ስለ እግዚአብሔር መኖር ÷

1. መዝ. 14: 1::
2. " 18: 1::
3. ሮሜ. 1: 20::
4. ዮሐ. 1: 1-3÷ የሐ. ሥራ 17: 23÷ ፀሎተ ሃይማኖት::
5. ዘፍ. 1: 31÷ ሮሜ. 14:14÷ ፩ኛ ጢሞ. 4: 4::
6. መዝ. 104: 24::
7. ዮሐ. 1: 1-3::
8. ማቴ. 7: 17::
9. ዮሐ. 11: 25::
10. ማቴ. 15: 14

ምዕራፍ ፫ የእግዚአብሔር አንድነት÷

1. ዘዳግ. 4: 35::
2. ዘጸአ. 20: 2-3::
3. ዘዳግ. 6: 4::
4. ኢሳይ. 44: 6÷ 43: 10-11÷ 45: 5::
5. ኢሳይ. 44: 6::
6. ፩ኛ ቆሮ. 8: 4-6::
7. ፩ኛ ጢሞ. 2: 5::
8. ማር. 10: 18::
9. ጸሎተ ሃይማኖት::
10. አመንክዮ ዘሐዋርያት::
11. ዘፍጥ. 2: 24::
12. " 11: 6::

13. ማቴ. 6: 9::
14. ኢሳ. 6: 8::
15. ዘካርያስ 2: 10-11::
16. ዮሐ. 1: 1::
17. ማቴ. 3: 16-17÷ ምዕ. 26: 63-64÷ 2ኛ ቆሮ. 13:13::
18. ዮሐ. 14: 16::
19. ማር. 1: 10-11÷ ማቴ. 3: 16::
20. ማቴ. 28: 19::
21. ዘፍጥ. 1: 26::
22. መዝ. 34: 16-17::
23. ዮሐ. 1: 18::
24. ዘፍጥ. 33: 19-20::
25. ዮሐ. 4: 24÷ ሉቃ. 24: 38-39::
26. ቅዳሴ ማርያም::
27. ርቶዐ ሃይማኖት ዘሕ፬ቱ::
28. ማቴ. 3: 17::
29. ዘጸአ. 33: 19-20::
30. ኢሳይ. 6: 1::
31. ዳንኤል 10: 5::
32. ራእይ 4: 2-3÷ ኢሳ. 6: 1::

ምዕራፍ ፬ የእግዚአብሔር ባሕርይ መግለጫዎች÷

1. ፩ኛ ቆሮ. 13: 12::
2. ፩ኛ ዮሐንስ 4: 24::
3. ኢሳ. 40: 18::
4. ኤርም. 23: 23-24::

5. መዝ. 24: 1::
6. የሐዋ. ሥራ 17: 24-28::
7. መዝ. 139: 7-10::
8. የሐ. ሥራ 17: 24-28::
9. ማቴ. 6: 9÷ ፩ኛ ጢሞ. 6: 16::
10. መዝ. 115: 3::
11. " 148: 5::
12. ዘፍጥ. 18: 14::
13. ኢዮብ 42: 2::
14. ሉቃ. 1: 37::
15. ማቴ. 19: 26::
16. ኤርም. 32: 17::
17. ኢሳ. 59: 1-9::
18. ወልደ ኃጎንጎድ ቅዳሴ::
19. መዝ. 90: 2-30::
20. ኢዮብ. 36: 26-28::
21. መዝ. 102: 12::
22. ኢሳይ. 40: 28::
23. ራእይ 22: 13-17::
24. መዝ. 90: 2::
25. መዝ. 102: 25-27÷ ዕብራ. 1: 10-12::
26. መዝ. 145: 13::
27. ዮሐንስ አፈወርቅ ቅዳሴ::
28. ኢሳይ. 40: 28::
29. ያዕቆብ 1: 17::

30. ዘፍጥ. 21: 33::
31. ፪ኛ ጴጥ. 3: 8::
32. ዕብራ. 4: 13::
33. ፩ኛ ዮሐ. 3: 20::
34. መዝ. 139: 3-4::
35. መጽሐፈ ምሳሌ 15: 3
36. መዝ. 147: 5::
37. ምሳሌ 16: 3::
38. መዝ. 147: 4::
39. መዝ. 147: 4::
40. መዝ. 139: 1-3::
41. ሮሜ. 11: 33::
42. መዝ. 104: 24::
43. ቅዳሴ ማርያም::
44. ኢሳ. 6: 3::
45. ራእይ 4: 8::
46. ኢያሱ 24: 19::
47. መዝ. 99: 5::
48. " 145: 17::
49. ዘሌዋ. 19: 2÷ ፩ኛ ጴጥ. 1: 16::
50. ማር. ይስሐቅ::
51. ዮሐ. 8: 46::
52. ዮሐ. 4: 24::
53. ሉቃ. 24: 39::
54. ቆላስ. 3: 10::

55. ኤፌ. 4: 23-24::
56. ዮሐ. 1: 32÷ የሐ. ሥራ 2: 4::
57. " 1: 18::
58. ዘጸአ. 33: 19-20::
59. ዘፍ. 16: 7-10, 13÷ ም. 21: 17-18
60. ኢሳ. 6: 1÷ መሳፍ. 2: 1-2::
61. ዘፍ. 18: 17-20::
62. መዝ. 145: 17÷ 116: 5::
63. ዮሐ. 17: 25::
64. ዮሐ. 8: 31::
65. ራእይ 16: 5-6::
66. ፪ኛ ጢሞ. 4: 10::
67. መዝ. 103: 1::
68. ዘዳግ. 4: 31::
69. መዝ. 62: 12÷ መዝ. 145: 8÷ 86:15::
70. ሮሜ. 9: 15::
71. ሉቃስ 1: 4::
72. ዘዳግ. 7: 9::
73. መዝ. 106
74. " 27: 15::
75. ዘዳግ. 32: 4::
76. ዘኁል. 23: 19::
77. ፩ኛ ቆሮ. 10: 13::
78. ፩ኛ ተሰሎ. 5: 24::
79. ማቴ. 24: 35::

80. መዝ. 36: 5::
81. " 89: 33-34::
82. ተሰሎ. 3: 3::
83. ፩ኛ ቆሮ. 1: 8-9::
84. የሐ. ሥራ 10: 35::
85. ዮሐንስ 17: 25::
86. ፪ኛ ጢሞ. 4: 8::
87. ሉቃ. 1: 50÷ መዝ. 103: 13::
88. ዮሐ. 3: 17÷ ሮሜ 5: 8::
89. ቅዳሴ ማርያም::
90. ፩ኛ ዮሐ. 4: 8::
91. ዮሐ. 4: 17::
92. ማቴ. 5: 44-55::
93. ፩ ዮሐ. 3: 16::
94. ሮሜ. 5: 8.
95. ማቴ. 10: 30::
96. ሮሜ. 2: 4-5::

ክፍል ፪ ስለ ቅዱሳት መጻሕፍት በጠቅላላው÷ ምዕራፍ ፩ ቅዱሳት መጻሕፍት በመንፈስ እግዚአብሔር ስለመጻፋቸው፣

1. ፍትሐ ነገሥት አንቀጽ ሁለት::
2. ፪ኛ ጢሞ. 3: 17::
3. ፪ኛ ጴጥ. 1: 20-21::
4. ሕዝቅ. 2: 1-4÷ ኤርም. 32: 1-8::
5. ዘጸአ. 34: 27::

6. ዘዳግም 31: 19::
7. ኢሳ. 8: 1÷ ም. 31÷ ኤርም. 36: 2÷ ሕዝቅ. 24: 2::
8. ኢያሱ 1: 8÷ 24: 26::
9. መዝ. 1: 2-3::
10. ዮሐ. 10: 35::
11. ማቴ. 10: 20::
12. የሐ. ሥራ 1: 8÷ ሉቃ. 24: 48-49::
13. ዮሐ. 20: 22::
14. የሐ. ሥራ 2: 1::
15. ፩ኛ ቆሮ. 9: 1-2
16. ገላት. 1: 15÷ ፩ኛ ተሰሎ. 2: 13::
17. ገላት. 1: 8::
18. የሐ. ሥራ 15: 28::
19. ፍትሐ ነገሥት አንቀጽ ፪::
20. " " " ፪::
21. ይሁዳ 1: 14::
22. ዘዳግ. 6: 13÷ ማቴ. 4: 10::
23. ሉቃ. 16: 29÷ ዮሐ. 5: 39÷ ሮሜ. 4: 3÷ ፪ኛ ጢሞ. 3: 15÷ የሐ. ሥራ 17: 11÷ ኢሳ. 8: 16::
24. ማቴ. 15: 7÷ ማር. 7: 5-8÷ ራእይ 22: 18-19÷ ዘዳግ. 4: 2፤ 12: 3፤ ኢያሱ 1:
25. ዮሐ. 5: 39÷ ፪ኛ ጢሞ. 3: 15-17::
26. ዳንኤል 12: 8-0::
27. ዘካር. 4: 4-6::

ምዕራፍ ፪ ቅዱስ ጥውፈት፡

1. ዮሐ. 16፡ 17::
2. ሉቃስ 1፡ 1::
3. ፪ኛ ጢሞ. 13፡ 14::
4. ፩ኛ ቆሮ. 11፡ 2::
5. ዮሐ. 20፡ 30-31::
6. ዮሐ. 21፡ 25::
7. ፪ኛ ዮሐ. ቁጥር 12::
8. ፩ኛ ተሰሎ. 2፡ 15::
9. ፪ኛ ተሰሎ. 3፡ 6::
10. ማቴ. 15፡ 3::
11. ማቴ. 15፡ 6::

ክፍል ፫ ምሥጢረ ሥላሴ በጠቅላላው፡

ምዕራፍ ፩ እግዚአብሔር በሥላሴነቱ÷

1. ማቴ. 3፡ 17::
2. ዘፍጥ. 1፡ 26
3. ዘፍጥ. 3፡ 22::
4. ዘፍጥ. 11፡ 7::
5. ፪ኛ ቆሮን. 3፡ 15::
6. ማቴ. 22፡ 32÷ ዘጸ. 3፡ 15-16::
7. ዘኁል. 6፡ 25-26::
8. መዝ. 147፡ 5::
9. መዝ. 33፡ 5-6::

10. ኢሳ. 6፡ 3-4::
11. ዘፍ. 18፡ 2-22::
12. ማቴ. 11፡ 27::
13. ማቴ. 3፡ 16-17::
14. ማቴ. 17፡ 5::
15. ፩ኛ ጴጥ. 1፡ 2::
16. ማቴ. 28፡ 12::
17. ፩ኛ ዮሐ. 5፡ 7::
18. ፪ኛ ቆሮ. 13፡ 13::
19. መጽሐፈ ባሕርይ አንቀጽ 1::
20. ዲዮናስዮስ ዘአንጾኪያ (ሃይማኖት አበው)::
21. መጽሐፈ ባሕርይ ድርሳን ቀዳማዊ በእንተ ፍካሬ ቮቱ ሕላዊያት::
22. ባስልዮስ ዘቄሳርያ (ሃይማኖት አበው)::
23. ሲንዮትስ ክፍል 1::
24. ቆዝሞስ ጎበ ባስልዮስ
25. ዘፍጥ. 1፡ 1::
26. መጽሐፈ ምሳሌ 8፡ 30÷ ዮሐ. 1፡ 1-3÷ ዕብራ. 1፡ 3÷ ቆላስ. 1፡ 16÷ መዝ. 33፡ 6::
27. ኢዮ. 33፡ 4÷ መዝ. 33፡ 6::
28. ዘፍጥ. 1፡ 1::
29. አግናጥዮስ ክፍል 1 (ሃይማኖተ አበው)::
30. ቄርሎስ::
31. ማቴ. 28፡ 19::
32. ሃይማኖተ አበው ሕንፃ መነኮሳት::

33. አትናቴዎስ ክፍል 4 (ሃይማኖት አበው)::
34. ዮሐ. 1: 10::
35. ጎርጎርዮስ ክፍል 1::
36. ድርሳን ዘዲዮናስዮስ::
37. ሃይማኖተ አበው::
38. " "
39. ዮሐ. 1: 1÷ ሔራኔዎስ ክፍል 1::
40. አትናቴዎስ ክፍል 1::
41. ዘዳግ. 6: 4::
42. ቴዎዶጦስ ዘዕንቆ ክፍል 1::
43. ጎርጎርዮስ ገባሬ ተአምራት ክፍል 1::
44. ዲዮናስዮስ ዘአንጾኪ ጎበ ሚናስ ክፍል 1::
45. ፊላታዎስ ዘእስክንድርያ ክፍል 2::
46. አቡሊዲስ ዘሮሜ ጎበ በርደንዐ ክፍል 2::
47. ኪራኮስ ዘአንጾኪያ ጎበ ማርቆስ ዘእስክንድርያ::
48. አባ ሕርያቆስ ቅዳሴ ማርያም::
49. ዮሐ. 14: 9::
50. ሃይማኖተ አበው (ኪራኮስ ዘአንጾኪያ)::
51. ሃይማኖተ አበው ሕንፃ መነኮሳት::
52. መዝ. 147: 5::
53. አባ ሕርያቆስ ቅዳሴ ማርያም::
54. ሳዊሮስ ጎበ አንስጣስዮስ ክፍል 1::

ክፍል ፬ ፍጥረተ ዓለም በጠቅላላው÷ ምዕራፍ ፩ እግዚአብሔር በፍጥረቱ፤

1. ዘፍጥ. 1: 1::
2. ሮሜ 11: 36::
3. መዝ. 134: 3::
4. ኢሳ. 42: 5-7::
5. መዝ. 136: 5-10::
6. መዝ. 146: 5::
7. የሐ. ሥራ 4: 24::
8. ራእይ 4: 11::
9. ዕብራ. 11: 3::
10. ዘፍጥ. 1: 26-30::
11. ኢዮብ 38: 4::
12. ዕብራ. 11: 3÷ ዘፍጥ. 1: 3-25::
13. ሮሜ 4: 17::
14. ዘፍጥ. 1: 1::
15. መዝ. 90: 2÷ ምሳሌ 8: 25-30÷ መዝ. 102: 25-27::
16. ዮሐን. 5: 17::
17. ዘፍጥ. 1: 1::
18. መዝ. 104: 24::
19. ኢዮብ 42: 2÷ ኤርም. 32: 17÷ ሉቃ. 1: 37::
20. መዝ. 136: 25::
21. መዝ. 19: 1::
22. ዳን. 3: 57::

23. ሉቃ. 2: 14::
24. ሮሜ. 11: 36::
25. ዘፍጥ. 1: 28::
26. ሮሜ. 1: 19::
27. መዝ. 135: 6::
28. ዘፍጥ. 2: 7::
29. ዘፍጥ. 1: 1-27::
30. ዘፍጥ. 2: 1::

ምዕራፍ ፪ ዓለም በጠቅላላው፤

1. ዘፍጥ. 1: 1::
2. ዕብራ. 3:4÷ ጥበብ 11: 17÷ የሐ. ሥራ 17: 24÷ ፩ኛ ቆሮ. 8: 6::
3. ጸሎተ ሃይማኖት 1::
4. ዘፍጥ. 1: 1-31::
5. ጸሎተ ሃይማኖት::
6. ማቴ. 5: 34::
7. መዝ. 19: 1::
8. " 114: 24::
9. " 148: 3::
10. ማቴ. 6: 9::
11. ማቴ. 7: 21::
12. ማቴ. 3: 2÷ ምሳ. 14: 7::
13. ጸሎተ ሃይማኖት::
14. ኪዳነ ውልድ ክፍሊ መዝገበ ቃላት::
15. ያልታተሙ ምዕላዶች÷ አክሲማሮስ::

16. ፪ኛ ቆሮ. 12: 1 - 4::
17. ዮሐ. 14: 2::
18. ማቴ. 25: 34::
19. ዘፍ. 1: 16-18::
20. ዘፍ. 1: 14-16::
21. ሄኖክ::
22. ማቴ. 4: 25::
23. ዘፍ. 1:16÷ 15: 5::
24. " 1: 16::
25. ዘፍ. 15:5::
26. መዝ. 114: 6::
27. ዘፍ. 1: 14::
28. ድጓ. መዝ. ዘጽጌ::
29. መዝ. 145: 2-5::
30. መዝ. 19: 1::
31. ሮሜ. 1: 20::
32. መዝ. 147: 7::
33. ዘፍ. 1: 11-13::
34. ዳንኤል 3: 57::
35. ማር ይስሐቅ::

ምዕራፍ ፫ የእግዚአብሔር መግቦት፤

1. ጥበብ 11: 24-27::
2. መዝ. 104: 28-29::
3. የሐ. ሥራ 17: 18÷ ዕብራ 1: 3::
4. መዝ. 3: 18-19÷ 34: 15-19÷ ምሳሌ 16: 9÷ 20: 24÷

ማቴ. 6: 26÷ የሐ. ሥራ 14: 17÷ ፪ኛ ጴጥ. 5: 6-7::

5. መዝ. 78: 43-53::

ምዕራፍ ፬ የመላእክት ሀልውና፣

1. ዘፍ. 3: 24::
2. " 33: 2::
3. " 3: 24::
4. ሉቃ. 2: 9-15::
5. ማቴ. 4: 11::
6. ሉቃ. 22: 43::
7. ማቴ. 25: 51::
8. ሉቃ. 11: 11-19÷ 26-38::
9. ድርሳነ ሚካኤል::
10. መዝ. 104: 4::
11. ቆላስ. 1: 16÷ የሐ. 1: 3::
12. ፪ኛ ተሰሎ. 1: 7÷ መዝ. 103: 20::
13. ፪ኛ ጴጥ. 2: 16::
14. ማቴ. 22: 10-30::
15. ሉቃ. 24: 39::
16. " 24: 4÷ ማቴ. 28: 3::
17. ፪ኛ ነገ. 6: 16÷ ዘፍ. 32: 25::
18. ራእይ 14: 6÷ ኢሳ. 6: 2::
19. ማቴ. 32: 30÷ ማር. 12: 25÷ ሉቃ. 20: 36::
20. ማቴ. 4: 11-12::
21. ዘፍ. 16: 7-11÷ መሳፍ. 6: 11÷ ሉቃ. 1: 11÷ 20: 26÷ የሐ. ሥራ 19: 3-7÷ ማቴ. 4: 11÷ መዝ. 94: 4::

22. መዝ. 91: 11-12÷ ማቴ. 18: 10::
23. ማቴ. 18: 10::
24. ዘፍ. 19: 10-11÷ ምሳ. 29: 12÷ ዳን. 10: 13÷ ነገ. 6: 18÷ መዝ. 34: 7::
25. የሐ. ሥራ 12: 7-11÷ ዳን. 6: 22::
26. የሐ. ሥራ 12: 23÷ ኢሳ. 37: 36÷ ፪ኛ ነገ. 19: 35::
27. ማቴ. 13: 24-30::
28. ዕብራ. 12: 22÷ መዝ. 68: 17÷ ዳን. ፯: 10÷ ራእ. 7: 10::
29. ማቴ. 26: 53::
30. ሉቃ. 2: 13::
31. ዕብራ. 12: 22::
32. ቆላስ. 1: 16÷ ኤፌ 1: 2-15::
33. ዳን. 10: 13÷ 12: 1÷ ም. ይሁዳ 9÷ ራእይ 12: 7::
34. ዳን. 8: 16÷ ሉቃ. 11: 1÷ 20-26::
35. መዚት 8::
36. ኢሳ. 6: 2::
37. መዝ. 18: 10÷ 8: 1::
38. ሄኖክ 10: 14::
39. ሄኖክ 5: 13::
40. ሄኖክ 4: 57::
41. ሄኖክ ፮: 33: 8::
42. ሄኖክ 6: 42::
43. ሄኖክ 6: 11::
44. ሄኖክ 3: 1::
45. " 20: 38::

46. " 10: 15::
47. "
48. " 8: 20::
49. " 6: 6::
50. " 28: 13::
51. ሉቃ. 1: 19÷ ማቴ. 18: 10::
52. መዝ. 34. 7::

ምዕራፍ ፭ አጋንንት በጠቅላላው፤

1. ማር. 3: 11-12÷ 1: 23-26::
2. ማቴ. 4: 24÷ ሉቃ. 6: 17::
3. ማቴ. 4: 3-11÷ ሉቃ. 4: 3-13::
4. ኤፌ. 6: 12::
5. አፌ. 6:12
6. ራእይ 12: 7-10::
7. ፩ኛ ቆሮ. 5: 5::
8. ፪ኛ ተሰሎ. 2: 9-10::
9. ማቴ. 4: 1-12::
10. ትምህርተ ኅቡዓት::
11. መቅድመ ወንጌል::
12. ማቴ. 25: 46::

ምዕራፍ ፮ ስለ ሰው በጠቅላላው፤

1. ዘፍ. 1: 26::
2. ዘፍ. 2: 7::
3. " " "

4. ዘፍ. 1: 26-30
5. ፩ኛ ቆሮ. 15: 53-55::
6. ዘፍ. 2: 21-22::
7. ማቴ. 19: 4::
8. ዘፍ. 2: 1::
9. መዝገበ ሃይማኖት አንቀጽ ሐምሳዊ ቁ. 10::
10. " " " " ገጽ 103 ቁጥር 33::
11. ዘፍ. 5: 3::
12. " 2: 7::
13. ፩ኛ ተሰሎ. 5: 23÷ ዕብራ 4: 12::
14. ቅዳሴ ማርያም::
15. መዝሙር 73: 26÷ 84: 2÷ ማቴ. 6: 25÷ 10: 28::
16. ዘፍጥ. 3: 20÷ 2: 7::
17. " 2: 21::
18. የሐ. ሥራ 17: 26::
19. ሮሜ. 5: 12-17::
20. ዘፍጥ. 1: 28::
21. " 1: 26::
22. መዝ. 49: 20::
23. ፩ኛ ጴጥ. 2: 15::
24. ሥጋውን በልቶ ደሙን ጠጥቶ ሕያው ሁኖ ይኖራልና::

ምዕራፍ ፯ ጥንተ አብሶ (ጥንታዊ በደል)፤

1. ሮሜ. 6: 23::
2. ዘፍጥ. 3: 3-24::

3. ዘፍጥ. 6: 5-7÷ ፩ኛ ነገሥ. 8: 46÷ መዝ. 12: 1÷ 104: 2÷ ኢሳ. 59: 3፤ ምሳሌ 20: 9÷ ጥበብ. 7: 21÷ ገላት. 3: 22÷ ሮሜ. 3: 11-17::
4. ኢዮብ 14: 4::
5. መዝ. 50: 5::
6. ዮሐ. 3: 3-8::
7. ዮሐ. 3: 5-6::
8. ኤፌ. 2: 3::
9. ሮሜ. 5: 12::
10. ድጓ ዘፍልሰታ ኪዳነ ምሕረት::
11. ሮሜ. 5: 12::
12. ሮሜ. 5: 18::
13. ሮሜ. 5: 18::
14. ሮሜ. 5: 14::
15. ዘፍጥ. 3: 19::
16. ዘፍጥ. 3: 22::
17. ሮሜ. 6: 23::
18. ሮሜ. 5: 15-21::
19. ፩ኛ ቆሮን. 15: 55::

ክፍል ፭ ድኅነተ ዓለም፤

ምዕራፍ ፩ ምሥጢረ ሥጋዌ በጠቅላላው÷

1. ኢሳ. 3: 1::
2. ዮሐ. 8: 56::
3. መዝ. 43: 3::

4. ማር. 1: 1÷ ሉቃ. 3: 38÷ 22: 70÷ ዕብራ 1: 2::
5. ዮሐ. 1: 1-14::
6. ማቴ. 1: 21÷ ሉቃ. 1: 31÷ 2: 21::
7. ዮሐ. 1: 22÷ መዝ. 2: 2÷ ዳን. 9: 25-27::
8. ኢሳ. 7: 14÷ ማቴ. 1: 23::
9. ቅዳሴ ማርያም::
10. ጸሎተ ሃይማኖት::
11. ጸሎተ ሃይማኖት::
12. ፩ኛ ጢሞ. 1: 17::
13. ራእይ 1: 8÷ 17-18÷ 22: 13÷ ኢሳ. 41: 44÷ 48:12::
14. ፪ኛ ቆሮ. 5: 21÷ ገላት. 3: 13::
15. ሉቃ. 2: 52::
16. ዮሐ. 1: 1::
17. ፩ኛ ዮሐ. 1: 1::
18. ራእ. 1: 17-18::
19. " 1: 17-18::
20. ኢሳ. 41: 4::
21. ዮሐ. 1: 3::
22. ኢሳ. 44: 6::
23. ኢሳ. 48: 12-31::
24. ዮሐ. 8: 25::
25. ሉቃ. 22: 70::
26. " 1: 35::
27. ማር. 3: 17÷ 17: 5÷ ማር. 1: 11÷ ሉቃ. 3: 22::
28. ዮሐ. 5: 18::

29. ዮሐ. 1: 17::
30. " 3: 26::
31. ሉቃ. 1: 26::
32. ማቴ. 1: 18::
33. ሉቃ. 1: 28::
34. " 1: 42::
35. ኤፍሬም ክፍል 5::
36. አግናጥዮስ ክፍል 1::
37. ፊልጵስዮስ 2: 5::
38. ማቴ. 1: 18-20÷ ሉቃ. 1: 35::
39. ማቴ. 20: 28::
40. " 8: 20
41. ሉቃ. 21: 37::
42. ዮሐ. 4: 6-10::
43. ሉቃ. 24: 41::
44. ማቴ. 5:
45. ሉቃ. 2: 42::
46. ዮሐ. 6: 15-25::
47. " 2: 12::
48. ማቴ. 26: 6÷ ሉቃ. 7: 38-43÷ 10: 38::
49. ማቴ. 8: 1-17::
50. ዮሐ. 5: 1-8÷ ማቴ. 8: 1-34÷ 9: 1-38::
51. ዮሐ. 11: 1-44
52. ሉቃ. 19: 41-43::
53. ማቴ. 19: 13-15÷ ሉቃ. 18: 18-30::

54. ማቴ. 18: 2-7::
55. ማር. 15: 40÷ ሉቃ. 23: 49::
56. ዮሐ. 19: 25::
57. ማቴ. 28: 1÷ ማር. 16: 1÷ ዮሐ. 20: 1::
58. ማቴ. 22: 15-22÷ ማር. 12: 31÷ ሉቃ. 20: 20-40::
59. ማቴ. 17: 24-27::
60. ማቴ. 20: 28÷ ፩ኛ ጢሞ. 2: 7::
61. ማቴ. 5: 13::
62. ማቴ. 5: 14::
63. ዮሐ. 7: 3::
64. " 12: 48::

ምዕራፍ ፪ ስለ ክርስቶስ አምላካዊ ባሕርይ÷

1. ሉቃ. 1: 35::
2. ሆሴዕ 11: 9::
3. መዝ. 2: 2::
4. የሐ. ሥራ 4: 20::
5. መዝ. 110: 1::
6. ማቴ. 22: 43-44::
7. ዘዳ. 10: 17÷ ራእይ 17: 14::
8. ፩ኛ ቆሮ. 2: 8-9::
9. ሉቃ. 23: 42::
10. ፩ኛ ቆሮ. 8: 6::
11. ሉቃ. 2: 11::
12. ዮሐ. 20: 28::
13. ሉቃ. 1: 43::

14. ማቴ. 7: 22÷ ሉቃ. 6: 46÷ ማቴ. 25: 31÷ ሉቃ. 13: 25::
15. የሐ. ሥራ 7: 59::
16. " " 16: 31::
17. ዮሐ. 1: 1::
18. " 20: 28::
19. ሮሜ. 9: 5÷ ቲቶ. 2: 13::
20. ኢሳ. 7: 14÷ ማቴ. 1: 23::
21. ማቴ. 1: 23::
22. ኢሳ. 9: 6::
23. " 45: 5::
24. ፩ኛ ጢሞ. 3: 16::
25. የሐ. ሥራ 20: 28
26. ማቴ. 28: 19::
27. ዕብራ. 1: 5-8::
28. ፩ኛ ዮሐ. 5: 20::
29. ዮሐ. 3: 36÷ ቁ. 17-18::
30. " 14: 6::
31. ዮሐ. 2: 25::
32. 2ኛ ዜና መዋዕል 6: 30÷ ኤርም. 17: 9-10÷ ዮሐ. 2: 25::
33. ዮሐ. 1: 38::
34. ዮሐ. 21: 15-17::
35. ማቴ. 18: 20::
36. ዮሐ. 3: 13::

37. " 14: 20::
38. ኢሳ. 9: 6::
39. ዮሐ. 17: 5::
40. " 8: 58::
41. ዕብራ 13: 8::
42. " 1: 22::
43. ራዕይ 2: 6-7::
44. ቆላስ. 2: 9::
45. ዕብራ. 1: 10÷ መዝ. 102: 25-27::
46. ዮሐ. 1: 3::
47. ቆላስ. 1: 16-17::
48. ዕብራ. 1: 3::
49. ማቴ. 9: 3-8÷ ሉቃ. 7: 48÷ 7: 40-47::
50. መዝ. 100: 24-27::
51. ዕብራ. 1: 10-12::
52. ኢሳ. 40: 3-5::
53. ማቴ. 3: 3÷ ሉቃ. 1: 68-69::
54. ኤርም. 11: 20÷ ም. 17: 10::
55. ራእይ 2: 23::
56. 2ኛ ቆሮ. 13: 14::
57. ማቴ. 28: 19::
58. ፩ኛ ተሰሎ. 3: 11::
59. ፩ኛ ቆሮ. 2: 4-7::
60. ያዕቆ. 1: 1::
61. ዮሐ. 14: 23::

62. " 1: 1::
63. ፪ኛ ጴጥ. 1: 1::
64. ፩ኛ ጴጥ. 1: 2::
65. ቆላስ. 2: 2::
66. ዮሐ. 17: 3::
67. " 14: 1::
68. ራእይ. 7: 10::
69. ዮሐ. 5: 23::
70. ራእይ. 5: 13::
71. ማቴ. 28: 9::
72. ሉቃ. 24: 52::
73. ማቴ. 14: 33::
74. ዘዳግ. 7: 13÷ ማቴ. 4::
75. ዕብራ 1: 6::
76. ፊልጵ. 2: 10::
77. ኢሳ. 45: 21-23::

ምዕራፍ ፫ ምሥጢረ ተዋሕዶ÷

1. ቄርሎስ::
2. ሉቃ. 3: 23::
3. አርካቦስ ክፍል 1÷ ሃይማኖተ አበው::
4. ኢራክሊስ ክፍል 3÷ " "
5. ቄርሎስ
6. ፩ኛ ጴጥ. 3: 18::
7. ሮሜ. 5: 10::
8. ፊላታዎስ ክፍል 1::

9. ጸሎተ ሃይማኖት::

ምዕራፍ ፬ የክርስቶስ ፫ቱ ማዕርጎች÷

1. ዘዳግ. 18: 15-18÷ የሐ. ሥራ 3: 22::
2. መዝ. 110: 4::
3. ሚክ. 5: 2÷ መዝ. 2: 7÷ ማቴ. 2: 5-6::
4. ሉቃ. 13: 33÷ ማቴ. 13::
5. ዮሐ. 17: 19÷ ማቴ. 20: 28÷ ዕብራ 1: 14÷ 5: 1-11::
6. ማቴ. 25: 14-47÷ 27: 11÷ ሉቃ. 19: 12÷
   ዮሐ. 18: 33-36::
7.
8. መጽ. ሰዓታት ዘአባ ጊዮርጊስ::
9. ዕብራ 4: 14::
10. ዕብራ 5: 5::
11. መዝ. 110: 4÷ ዕብራ 6: 20-21::
12. ዕብራ 5: 1-8::
13. ፊልጵ. 2: 3÷ ሮሜ. 5: 19::
14. ገላት. 1: 4÷ 2: 20÷ ፪ኛ ቆሮ. 15: 3÷ 57::
15. " 3: 13÷ ሮሜ. 3: 25÷ ፪ኛ ቆሮ. 5: 21÷
    ዮሐ. 2: 2::
16. ዮሐ. 1: 29::
17. " 14: 6-8÷ 12::
18. " 10: 38::
19. " 1: 18::
20. ዘዳግ. 18: 15÷ 18::

12. ኢሳ. 11: 2::
13. ሮሜ. 8: 9::
14. ገላት. 4: 6::
15. ሉቃ. 24: 49÷ የሐ. ሥራ 1: 4::
16. የሐ. ሥራ 1: 1::
17. ፩ኛ ዮሐ. 5: 6::
18. ዕብራ. 9: 14::
19. ኢዮብ 33: 4::
20. መዝ. 104: 30::
21. ፩ኛ ቆሮ. 12: 4::
22. ፪ኛ ቆሮ. 13: 14::
23. የሐ. ሥራ 5: 3-4::
24. ሉቃስ 3: 21-22::
25. ጸሎተ ፫ቱ ደቂቅ::
26. ሉቃስ 3: 21-22::
27. ዮሐ. 14: 16::

ምዕራፍ ፪ የመንፈስ ቅዱስ ሥራ÷

1. መዝ. 33: 6::
2. ኢዮብ 33: 4::
3. ቅዳሴ ማርያም::
4. ዘፍጥ. 2: 7::
5. ዘፍጥ. 2: 7::
6. ዮሐ. 14: 17::
7. ዮሐ. 14: 6::
8. ፩ኛ ቆሮ. 12: 13::

9. ቲቶ. 3: 5::
10. ኤፌ. 2: 1::
11. የሐ. ሥራ 16: 13::
12. ኤርም. 1: 11::
13. ኢሳ. 11: 2::
14. ፩ኛ ቆሮ. 12: 4-13::
15. ኢሳ. 11: 2::
16. ገላት. 5: 22÷ ኤፌ. 5: 9::

ክፍል ፫ ክብረ ቅዱሳን÷

ምዕራፍ ፩ ክብረ ቅዱሳን በጠቅላላው÷

1. ኢሳ. 6: 3::
2. ማቴ. 6: 9::
3. ዮሐ. 17: 11::
4. ዮሐ. 10: 36::
5. ራእይ 4: 8::
6. ሥርዓተ ቅዳሴ::
7. ዘሌዋ. 19: 2::
8. ዘፍጥ. 2: 3::
9. ጸዘአ. 25: 33÷ 29: 30::
10. ዘጸአ. 19: 6::
11. ዮሐ. 17: 12::
12. ፩ኛ ጴጥ. 2: 9::
13. ፩ኛ ቆሮ. 7: 13-16::
14. ፩ኛ ጴጥ. 1: 15::

15. ሮሜ. 8: 33-34::
16. ኤርም. 1: 5::
17. ዮሐ. 17: 11::
18. ዮሐ. 15: 17::
19. ዘጸአ. 28: 36÷ 39-36::
20. ፪ኛ ዜና መዋዕል 16: 29÷ መዝ. 29: 2÷ 96: 9::
21. መዝ. 30: 4::
22. መዝ. 47: 8÷ 60: 6::
23. ዘጸአ. 19: 6::
24. ዘኍል. 16: 5÷ ፪ኛ ነገሥት 4: 9::
25. ዘዳግ. 10: 10::
26. ኢሳ. 27: 13::
27. ሥርዓተ ቅዳሴ::
28. ማቴ. 6: 9::
29. ዮሐ. 17: 19::
30. የሐ. ሥራ 10: 3-7::
31. ዘፍ. 3: 24::
32. ዘፍጥ. 16: 7÷ 21: 17::
33. ዘፍጥ. 22: 11::
34. ዘፍጥ. 31: 13::
35. ዘጸአ. 3: 2::
36. መሳፍንት 6: 11: ፪ኛ ሳሙ. 24: 16÷ ዘካር. 1: 12::
37. የሐ. ሥራ 12: 7-11÷ ምሳ. 5: 19÷ 8: 26::
38. ሉቃ. 1: 19::
39. ይሁዳ 9::

40. ዘፍጥ. ከምዕራፍ 12 እሰከ 50 ተመልከት::
41. የሐ. ሥራ 2: 29::
42. ጸሎተ ሰዓታት::
43. ኤርም. 1: 5::
44. ጸሎተ ሰዓታት::

ምዕራፍ ፪ ቅድስት ማርያም÷

1. ሉቃስ 1: 35::
2. ሉቃስ 1: 28::
3. ሉቃስ 1: 42::
4. ኢሳ. 7: 14::
5. መዝ. 132: 53::
6. ኢሳ. 2: 3::
7. ኢሳ. 11: 1::
8. ኢሳ. 19: 1::
9. ውዳሴ ማርያም ዘረቡዕ::
10. ኢሳ. 63: 1::
11. ሕዝቅ. 44: 2::
12. ውዳሴ ማርያም ዘረቡዕ::
13. ዕባቆም 3: 3::
14. ቅዳሴ ማርያም::
15. መዝ. 72: 6::
16. መዝ. 66: 1::
17. ዘፍጥ. 8: 8::
18. ውዳሴ ማርያም ዘሠሉስ÷ ዘሰንበተ ክርስቲያን::
19. ውዳሴ ማርያም ዘሠሉስ::

20. ዘፍጥ. 3: 2::
21. ዘጸአ. 25: 10÷ 36÷ ም. 26: 1÷ 34: 1::
22. ውዳሴ ማርያም ዘሰንበተ ክርስቲያን::
23. ሉቃስ 1: 28-37::
24. ሉቃስ 1: 43-45::
25. ሉቃስ 1: 48::
26. ሉቃስ 1: 27::
27. ኢሳ. 7: 14::
28. ሉቃስ 1: 27::
29. ማቴ. 1: 25::
30. ሉቃስ 1: 41-45::
31. ሉቃስ 1: 46::
32. ሉቃስ 11: 27::
33. ሮሜ. 8: 29::
34. ማቴ. 11: 12::

ምዕራፍ ፫ ቅዱሳን ሐዋርያት÷

1. ማቴ. 10: 1-2::
2. ዮሐ. 15: 16::
3. ዮሐ. 17: 19::
4. ማቴ. 16: 19÷ ም. 18: 18÷ ዮሐ. 20: 23::

ምዕራፍ ፬ የቤተ ክርስቲያን አባቶች÷

1. የሐ. ሥራ 1: 8::

ምዕራፍ ፭ ከቅዱሳን ጋር ያለን ግንኙነት÷

1. ኢዮብ 9: 2::

2. ፩ኛ ዮሐ. 1: 8::
3. ዮሐ. 15: 14-15::
4. ዮሐ. 14: 13::
5. ራእይ 14: 13::
6. ዮሐ. 17: 22::
7. ማቴ. 10: 41::
8. ፩ኛ ዮሐ. 1: 3::
9. ዕብራ. 12: 22-23::
10. ሮሜ. 8: 29-30::

ምዕራፍ ፮ ጸሎት÷

1. ኤፌ. 4: 16::
2. ፩ኛ ተሰሎ. 6: 17::
3. ኤፌ. 6: 18::
4. ሉቃ. 18: 1-12::
5. ማቴ. 6: 9::
6. ማቴ. 7: 7::
7. ማቴ. 6: 9-13::
8. ሉቃስ 22: 32::
9.
10. ፪ኛ ተሰሎ. 3: 1::
11. ሮሜ. 15: 30÷ ያዕቆ. 5: 16::
12. ራእይ 5: 8::

ምዕራፍ ፯ ጸሎተ ፍትሐት÷

1. ሮሜ. 8: 38-39::
2. ፩ኛ ዮሐ. 5: 14-16::

3. ማቴ. 12: 32::
4. ራእይ 1: 18::
5. ዮሐ. 11: 25-26::
6. ዮሐ. 14: 13-14::
7. ፩ኛ ዮሐ. 5: 16::

ክፍል ፭ ቤተ ክርስቲያን÷

ምዕራፍ ፩ የቤተ ክርስቲያን ህልውና÷

1. አሉተ ሃይማኖት ::
2. ማቴ. 18: 17÷ ም. 11: 22-26::
3. የሐ. ሥራ 20: 28::
4. የሐ. ሥራ 1: 8::
5. ኤፌ. 1: 22::
6. ሮሜ. 12: 5÷ ፩ኛ ቆሮ. 12: 27::
7. ዮሐ. 14: 23::
8. ዮሐ. 6: 56::
9. ፩ኛ ቆሮ. 6: 15::
10. ፩ኛ ቆሮ. 3: 16-17::
11. ፪ኛ ቆሮንቶስ 11:12::

ምዕራፍ ፪ የቤተ ክርስቲያን መሠረት÷

1. ኢሳ. 2: 2::
2. ኢሳ. 54: 1-2::
3. ዳንኤ. 2: 44::
4. ማቴ. 3: 2÷ 4: 17÷ 10: 7÷ ማርቆ. 1: 15::
5. ማቴ. 16: 18::

6. የሐ. ሥራ 20: 28::
7. ሉቃስ 16: 16::
8. ማቴ. 16: 18::
9. ዮሐ. 14: 16::

ምዕራፍ ፫ የቤተ ክርስቲያን አስተዳደር÷

1. ማር. 16: 17::
2. ዕብራ 5: 4::
3. ፩ኛ ጴጥ. 2: 9::
4. የሐ. ሥራ 6: 2-6÷ ፩ኛ ጢሞ. 3: 8-17::
5. ሮሜ. 2: 7-8÷ ፩ኛ ቆሮ. 16: 16÷ ፩ኛ ተሰሎ. 5: 12÷ ዕብራ 7: 12::
6. የሐ. ሥራ 14: 23::
7. ያዕቆብ 5: 15::
8. ፩ኛ ጢሞ. 3: 1-2÷ ቲቶ 1: 7÷ ፍሕግ. 1: 1::
9. ፩ኛ ጢሞ. 1: 3::

ክፍል ፬ የቤተ ክርስቲያን ምሥጢራት÷

ምዕራፍ ፩ የምሥጢራተ ቤተ ክርስቲያን አስፈላጊነት÷

1. ሉቃ. 23: 34::

ምዕራፍ ፪ የምሥጢራተ ቤተ ክርስቲያን ቁጥራቸውና አገልግሎታቸው÷

1. ፩ኛ ቆሮ. 4: 1::
2. ማቴ. 5: 8::
3. ቅዳሴ ዮሐንስ አፈወርቅ÷

4. ያዕቆ. 5: 14-15::
5. ኤፌ. 4: 5-6::
6. ጸሎተ ሃይማኖት::
7. ማቴ. 19: 11-12::

ምዕራፍ ፫ ምሥጢረ ጥምቀት÷

1. ሮሜ. 6: 3-5::
2. ዮሐ. 3: 3-5::
3. ጸሎተ ሃይማኖት::
4. መዝ. 51: 5÷ ኢዮ. 14: 4::
5. ፩ኛ ቆሮ. 15: 50::
6. 1ኛ ቆሮ. 10: 1-2::
7. ዘፍጥ. 7: 6-7::
8. ፩ኛ ጴጥ. 3: 20-21÷ ዘፍጥ. 7: 17::
9. ፪ኛ ነገሥት 5: 1-16::
10. ዘፍጥ. 1: 20::
11. ኢያሱ 7: 3-13::
12. ሕዝቅ. 36: 25::
13. መዝ. 114: 3::
14. ሉቃ. 3: 3::
15. ማቴ. 3: 1-4::
16. የሐ. ሥራ 13: 24÷ 19: 3::
17. ዮሐ. 3: 19-31::
18. ዮሐ. 4: 2::
19. ማቴ. 28: 19::
20. የሐ. ሥራ 2: 1-5÷ 19:6::

21. ዮሐ. 3: 3::
22. ማቴ. 3: 3-16÷ ማር. 1: 9-11÷ ሉቃ. 3: 21-22::
23. ማር. 16: 16::
24. የሐ. ሥራ 2: 38÷ 3: 17::
25. ማቴ. 28: 19::
26. ማቴ. 3: 17÷ ማር. 1: 9-10::
27. ዮሐ. 3:: 5::
28. የሐ. ሥራ 8: 38::
29. ዮሐ. 3: 46-47::
30. ማቴ. 28: 19::
31. ማር. 16: 16::
32. ፍትሐ ነገሥት አንቀጽ 3::
33. ማቴ. 28: 19::
34. የሐ. ሥራ 10: 34-48::
35. ፩ኛ ቆሮ. 1: 16::
36. ማቴ. 19: 14::
37. ዘሌዋ. 12: 2-7::
38. ፍትሐ ነገሥት አንቀጽ ሣልስ::
39. ኤፌ. 4: 5::
40. ሮሜ. 6: 3-10::
41. ቲቶ. 3: 5::
42. ማቴ. 10: 39::
43. ማቴ. 10: 33-39÷ ሉቃ. 17: 33÷ ዮሐ. 12: 25::
44. ማቴ. 10: 32÷

45. የሐ. ሥራ 2: 38-39÷ 22: 16÷ ቆላስ. 2: 12-13÷ ፩ኛ ጴጥ. 3: 21::
46. ገላት. 3: 27÷
47. ግር. 16: 16÷ ዮሐ. 3: 5÷ ቲቶ. 3: 5::

ምዕራፍ ፬ ምሥጢረ ሜሮን÷

1. ሉቃ. 24: 49÷ የሐ. ሥራ 1: 4::
2. ፪ኛ ቆሮ. 1: 21-22::
3. ኤፌ. 4: 30::
4. ፩ኛ ዮሐ. 2: 20-27::
5. የሐ. ሥራ 8: 15-17::
6. የሐ. ሥራ 19: 2-6::
7. ኤፌ. 1: 13÷ 4: 3÷ ፪ኛ ቆሮ. 1: 21-23÷ ፩ኛ ዮሐ. 2: 20-27::

ምዕራፍ ፭ ምሥጢረ ቁርባን÷

1. ዘጸአ. 12: 14::
2. ዘጸአ. 16: 16-23::
3. ዮሐ. 6: 49::
4. ዮሐ. 6: 50-51::
5. ዘፍጥ. 14: 18-20÷ ዕብራ 7: 1-3::
6. ዘጸአ. 16: 32-34::
7. ምሳ. 9: 1-5::
8. ኢሳ. 55: 1-3::
9. ማቴ. 26: 26-30÷ ማር. 14: 17-18÷ ሉቃ. 22: 14-20÷ ፩ኛ ቆሮ. 11: 23-25::
10. ማቴ. 26: 26::

11. ማቴ. 26: 27::
12. ሉቃስ 22: 19÷ ፩ኛ ቆሮ. 11: 25::
13. ትዳሴ ሐዋርያት::
14. ዮሐ. 6: 53-54::
15. ዮሐ. 6: 51::
16. ዮሐ. 6: 53-54::
17. ፩ኛ ቆሮ. 11: 34::
18. ትዳሴ ሐዋርያት::

ምዕራፍ ፮ ምሥጢረ ንስሓ÷

1. ማቴ. 3: 2::
2. ማቴ. 9: 6::
3. ማቴ. 16: 19::
4. ማቴ. 18: 18::
5. ዮሐ. 20: 22-23::
6. ማቴ. 16: 18-19::
7. ማቴ. 8: 1-4::
8. ማቴ. 6: 14-15::
9. ፩ኛ ቆሮ. 5: 2-4::
10. ማቴ. 5: 4::

ምዕራፍ ፯ ምሥጢረ ክህነት÷

1. ዮሐ. 20: 21-23::
2. ሉቃ. 6: 12-13::
3. የሐ. ሥራ 6: 6::
4. የሐ. ሥራ 13: 2-3÷ 14: 23÷ ፩ኛ ጢሞ. 5: 22::

5. የሐ. ሥራ 20: 28::
6. ማቴ. 5: 13::
7. ሉቃ. 22: 19-20÷ ማቴ. 26: 28::
8. ዮሐ. 20: 23-24÷ ማቴ. 16: 19÷ 18: 18::
9. ማቴ. 18: 17::
10. የሐ. ሥራ 20: 28::
11. ሉቃ. 10: 16::
12. ፩ኛ ጢሞ. 3: 1-2÷ ቲቶ. 1: 7÷ ፊልጵ. 1: 1::
13. ቲቶስ. 1: 5÷ 2: 2::
14. ፩ኛ ጢሞ. 3: 8-13÷ ፊልጵ: 11::

ምዕራፍ ፶ ምሥጢረ ተክሊል÷

1. ዘፍጥ. 1: 27-28::
2. " 2: 22-24::
3. ዮሐ. 2: 1-11::
4. ማቴ. 19: 4-5::
5. " 19: 3-9::
6. ኤፌ. 5: 32::
7. ማቴ. 19: 8::
8. " 19: 9::
9. ዘጸአ. 20: 14::
10. ማቴ. 5: 32::
11. ዘፍጥ. 1: 27-28::
12. ማቴ. 19: 4-5::
13. ፩ኛ ጴጥ. 3: 1-7::
14. 1ኛ ቆሮ. 7: 10-11::

15. " " 7: 27-28::
16. " " 7: 39::

ምዕራፍ ፶፩ ምሥጢረ ቀንዲል÷

1. ማቴ. 10: 1÷ ማር. 6: 7÷ ሉቃ. 9: 1::
2. ማር. 6: 12-13::
3. ማር. 16: 16::
4. ያዕቆ. 5: 14-15::
5. " 5: 15::

ክፍል ፲ ምሥጢረ ተንሣኤ ሙታን በጠቅላላው÷

ምዕራፍ ፩ ጠቅላላ የሰው ልጅ ትንሣኤ÷

1. ፩ኛ ቆሮ. 15: 20-23::
2. ማር. 8: 12÷ ምሳ. 25: 31-46::
3. ዘፍ. 1: 27::
4. ጸሎተ ሃይማኖት::
5. ማቴ. 25: 34::
6. ፩ኛ ቆሮ. 2: 9::
7. ማቴ. 22: 29-31::
8. ዮሐ. 5: 28-29::
9. ማቴ. 28: 2-10÷ ማር. 16: 1-13÷ ሉቃ. 24: 2-35::
10. ፩ኛ ቆሮ. 15: 35-58::
11. ፩ኛ ቆሮ. 15: 32::
12. ሉቃ. 21: 34-36::
13. ፩ኛ ቆሮ. 7: 7÷ 29-31::

14. መዝ. 17: 20::
15. ሆሴዕ 13: 14::
16. ኢሳይ. 26: 19::

ምዕራፍ ፪ የትንሣኤው ዓይነት÷

1. ፩ኛ ቆሮ. 15: 43::
2. " " 15: 42-44::
3. " " 15: 42-44::
4. ቅዳሴ ያዕቆብ ዘሥሩግ::
5. ማቴ. 25: 36-40::
6. ፩ኛ ቆሮ. 15: 51-58::
7. ፩ኛ ተሰሎ. 4: 17::
8. ፩ኛ ተሰሎ. 4: 15::
9. ጸሎተ ሃይማኖት::

ምዕራፍ ፫ ምሥጢረ ምጽአት÷

1. ማቴ. 16: 27÷ ማር. 8: 38÷ ሉቃ. 12: 40÷ 17: 2÷ ዮሐ. 14: 3::
2. የሐ. ሥራ 1: 11::
3. ይሁዳ 14: 15::
4. ፩ኛ ዮሐ. 2: 28::
5. ፩ኛ ጴጥ. 4: 13::
6. ፩ኛ ቆሮ. 4: 5÷ ፩ኛ ተሰሎ. 5: 2-6÷ ፩ኛ ቆሮ. 15: 51-58::
7. ዮሐ. 3: 17::
8. ፪ኛ ጢሞ. 4: 8::
9. ጸሎተ ሃይማኖት::

10. ማቴ. 24: 36::
11. የሐ. ሥራ 1: 11::
12. ማቴ. 24: 43::
13. " 24: 7::
14. " " 7::
15. " " 5::
16. " " 14::
17. ማቴ. 24: 12::
18. ማቴ. 24: 32÷
19. ማቴ. 24: 30::
20. ፪ኛ ጢሞ. 3: 1-4::

ምዕራፍ ፬ የመጨረሻ ፍርድ÷

1. ማቴ. 22: 32÷ ሉቃ. 20: 38::
2. ፪ኛ ጴጥ. 1: 15::
3. ፪ኛ ቆሮ. 5: 4::
4. ፪ኛ ጴጥ. 1: 14::
5. ራዕይ. 1: 23::
6. የሐ. ሥራ 13: 36::
7. ሉቃ. 16: 19-31::
8. ሉቃ. 23: 43::
9. ዮሐ. 5: 22-29÷ ማቴ. 16: 27÷ 7: 21-23÷ 11: 22-24÷ 12: 36-42÷ 13: 37-43÷ 19: 28-30÷ 24: 30÷ 25: 31-46÷ የሐ. ሥራ 17: 31÷ ይሁዳ 14-15÷ ፪ኛ ቆሮ. 5: 10÷ ሮሜ. 2: 5-7÷ 14: 10÷ ፩ኛ ቆሮ. 4: 5÷ ኤፌሶ. 6: 8÷ ቆላስ. 3: 24-25÷ ፪ኛ ተሰሎ. 1: 6-10÷ ፪ኛ ጢሞ. 4: 1÷ ራእይ 20: 11-15::
10. ማቴ. 25: 31-46::

11. ጸሎተ ሃይማኖት።
12. ፪ኛ ጴጥ. 2፡ 4÷ ይሁዳ 6።
13. ሮሜ. 2፡ 5።
14. ማቴ. 25፡ 41-46።
15. ማር. 9፡ 43-48።
16. ማቴ. 8፡ 12።
17. ራእይ 19፡ 20።
18. ዮሐንስ አፈወርቅ 23 ንግግር።
19. " " 40ኛው ንግግር ስለ ምሥጢረ ጥምቀት።
20. ፩ኛ ጢሞ. 2፡ 4።
21. ማቴ. 25፡ 34-40።
22. መዝ. 9፡ 33።

ምዕራፍ ፭ ዘለዓለማዊ መንግሥት÷

1. ራእይ 21፡ 1።
2. ፩ኛ ቆሮ. 15፡ 24-28።
3. ሉቃ. 1፡ 33።
4. ጸሎተ ሃይማኖት።
5. ፩ኛ ቆሮ. 15፡ 26።
6. " " 15፡ 54።
7. ፪ኛ ጴጥሮ. 1፡ 4።
8. ራእይ 3፡ 2÷ ሮሜ. 8፡ 12÷ ፪ኛ ጢሞ. 2።
9. ማቴ. 25፡ 46።
10. ዮሐ. 14፡ 2።
11. ማቴ. 16፡ 27።
12. ፩ኛ ቆሮ. 3፡ 8።
13. " " 15፡ 41÷